

Platna bilanca Republike Hrvatske

Župan, Mario

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic Nikola Tesla in Gospić / Veleučilište Nikola Tesla u Gospiću**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:107:876039>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-19**

Repository / Repozitorij:

[Polytechnic Nikola Tesla in Gospić - Undergraduate thesis repository](#)

Image not found or type unknown

VELEUČILIŠTE „NIKOLA TESLA“ U GOSPIĆU

Mario Župan

PLATNA BILANCA REPUBLIKE HRVATSKE
THE BALANCE OF PAYMENTS OF THE REPUBLIC
CROATIA

Završni rad

Gospić, 2018.

VELEUČILIŠTE „NIKOLA TESLA“ U GOSPIĆU

Poslovni odjel

Stručni studij Ekonomika poduzetništva

PLATNA BILANCA REPUBLIKE HRVATSKE

THE BALANCE OF PAYMENTS OF THE REPUBLIC CROATIA

Završni rad

MENTOR

STUDENT

Dr.sc. Mehmed Alijagić, prof.v.šk.

Mario Župan

MBS:0296016236

Gospić, srpanj 2018.

Veleučilište „Nikola Tesla“ u Gospiću

Prilog I.

Poslovni odjel

Gospić, 09.12.2017.

ZADATAK

za završni rad

Pristupniku Mario Župan MBS: 0296016236

Studentu stručnog studija ekonomika poduzetništva izdaje se tema završnog rada pod nazivom

platna bilanca Republike Hrvatske

Sadržaj zadatka:

Platna bilanca, Jednakoost platne bilance, koncepti platne bilance, Neravnoteži, suficit i deficit platne bilance, Analiza neravnoteži trg. bilance, Tečaj cijena, platna bilanca, Prilagođavanje platne bilance, Automatsko prilagođavanje, Prilagođavanje platne bilance u mjerenju ekonomske bilance, Platna bilanca RH, Primjena standarda BMMG, Platna bilanca - srednja tablica, Platna bilanca - robe i usluge, Platna bilanca - primarni i sek. dohodak, Platna bil. - izravna i posredna ulaganja, PI bilanca - ostala ulaganja.

Završni rad izraditi sukladno odredbama Pravilnika o završnom radu Veleučilišta „Nikola Tesla“ u Gospiću.

Mentor: Prof. dr. sc. Mehmed Alijagić zadano: _____, _____
(ime i prezime) (nadnevak) potpis

Pročelnik odjela: Mile Vičić, predavatelj predati do: 30.09.2018., _____
(ime i prezime) (nadnevak) potpis

Student: Mario Župan primio zadatak: 09.12.2017. Mario Župan
(ime i prezime) (nadnevak) potpis

Dostavlja se:

- mentoru
- pristupniku

IZJAVA

Izjavljujem da sam završni rad pod naslovom Platna bilanca Republike Hrvatske izradio samostalno pod nadzorom i uz stručnu pomoć mentora Mehmeda Alijagića.

Mario Župan

Mario Župan

SAŽETAK

Platna bilanca Republike Hrvatske sistematičan je prikaz vrijednosti ekonomskih transakcija hrvatskih rezidenata s nerezidentima u određenom razdoblju. Sastavlja se u skladu s metodologijom koju je preporučio Međunarodni monetarni fond (MMF) i prihvatila Europska unija.

Platna bilanca Republike Hrvatske sastavlja se i objavljuje tromjesečnom dinamikom, tri mjeseca nakon isteka izvještajnog tromjesečja.

Ključne riječi: Platna bilanca i platna bilanca Republike Hrvatske

SUMMARY

The balance of payments of the Republic of Croatia is a systematic representation of the value of economic transactions of Croatian residents with non-residents in a given period. It is composed in accordance with the methodology recommended by the International Monetary Fund (IMF) and accepted by the European Union.

The balance sheet of the Republic of Croatia is compiled and published quarterly, three months after the end of the reporting quarter.

Key words: The balance of payment and the balance of payment of the Republic of Croatia

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. PLATNA BILANCA	2
2.1. Jednakost platne bilance	3
2.2. Koncepti platne bilance	4
2.3. Neravnoteže, suficit i deficit platne bilance	5
2.4. Analiza neravnoteže trgovinske bilance	6
2.4. Tečaj, cijene i platna bilanca	6
2.5. Prilagođavanje platne bilance	8
2.6. Automatsko prilagođavanje	9
2.7. Prilagođavanje platne bilance mjerama ekonomske politike	10
3. PLATNA BILANCA REPUBLIKE HRVATSKE	12
3.1. Primjena standarda BMP6	15
3.2. Platna bilanca – svodna tablica.....	26
3.3 Platna bilanca – robe i usluge	27
3.4. Platna bilanca – primarni i sekundarni dohodak	28
3.5. Platna bilanca – izravna i portfeljna ulaganja.....	29
3.6. Platna bilanca – ostala ulaganja	32
4. ZAKLJUČAK	35
LITERATURA.....	37

1. UVOD

Tema ovog završnog rada naziva se Platna bilanca Republike Hrvatske i rad je podijeljen u dvije cjeline.

U prvome dijelu ovoga završnoga rada detaljno je objašnjen pojam platne bilance. Platna bilanca statističko je izvješće o ekonomskim transakcijama rezidenata jedne zemlje i njezinih nerezidenata. Rezidenti neke zemlje su fizičke i pravne društvene jedinice koje se nalaze na njezinu ekonomskom teritoriju i koji u toj zemlji imaju centar interesa. Tri su osnovna koncepta platne bilance: Tržišna bilanca koja prikazuje ravnotežu ponude i potražnje deviza; Programirana bilanca koja pokazuje ravnotežu nada i želja; Statistička (knjigovodstvena) bilanca koja prikazuje ravnotežu potraživanja i dugovanja. Platna bilanca kao cjelina je knjigovodstveno uvijek u ravnoteži jer se tekući i kapitalni račun međusobno uravnotežuju.

U slučaju da je tekući račun platne bilance u deficitu ili suficitu potreban je određeni mehanizam da ga vrati u ravnotežu. Takvi mehanizmi prilagođavanja mogu biti: automatski – ekonomski procesi; diskrecijski - ekonomska politika. Također postoje razne politike pristupa prilagođavanja: Klasični pristup (1800 – tih i ranih 1900 – tih) – usredotočen za zlatni standard, naglašava ulogu cijena i kamatnih stopa; Keynesijanski pristup (1930. i kasnije) – naglašava značajne promjene dohotka za prilagođivanje; Monetarni pristup (1960., čikaška škola) – usredotočuju se na ulogu novca za promjene i prilagođavanja.

U drugome dijelu ovoga završnog rada obradit će se podaci Platne bilance Republike Hrvatske u vremenskom periodu od 2012. do 2017. godine.

2. PLATNA BILANCA

Platna bilanca je statističko izvješće o ekonomskim transakcijama rezidenata jedne zemlje i njezinih nerezidenata. Rezidentima neke zemlje smatraju se fizičke i pravne društvene jedinice ako se nalaze na njezinu ekonomskom teritoriju i ako u toj zemlji imaju centar interesa. Rezidenti su kućanstva, pojedinci (uključujući građane koji privremeno žive ili rade u inozemstvu), pravne osobe poput poduzeća, neprofitne organizacije, državne agencije i vlada, a uključuju se lokalne podružnice stranih korporacija koje nemaju centar interesa u dotičnoj zemlji. Ekonomski teritorij neke zemlje sastoji se od geografskog teritorija, otoka, zračnog prostora, teritorijalnih voda i kontinentalnog pojasa međunarodnih voda i enklava u inozemstvu (npr. veleposlanstava). Ekonomske transakcije uključuju razmjenu robe, usluga, dohodaka, transfera te financijska potraživanja i obveze prema inozemstvu. Transakcija je ekonomski tijek koji odražava stvaranje, transformaciju, razmjenu, prijenos ili uništenje ekonomske vrijednosti i uključuje promjenu vlasništva robe i financijskih sredstava te pružanje usluga.

U platnoj bilanci primjenjuje se načelo dvostrukog knjiženja. Sve transakcije su kreditne ili debitne. Kreditne transakcije rezultiraju priljevom plaćanja iz inozemstva: priljev po osnovi robnog izvoza, priljev po osnovi izvoza usluga (prijevoz robe i putnika, špedicija, turističke usluga i dr.), dohodak primljen od investiranja u inozemstvu, pokloni primljeni od stranih nerezidenata, pomoć primljena od stranih vlada. Debitne transakcije dovode do plaćanja prema inozemstvu po osnovi: uvoza robe, plaćanja za usluge, dohotka plaćenog na lokalne investicije stranaca, poklona stranim rezidentima, pomoći koju država šalje u inozemstvo (Tablica 1). Svaka kreditna stavka ima uravnotežujuću debitnu stavku, i obrnuto, tako da je ukupna platna bilanca knjigovodstveno uvijek u ravnoteži. Također, svaka od navedenih stavki standardne platne bilance uključuje priljev ili odljev sredstava i može u određenom razdoblju imati neto pozitivne ili neto negativne vrijednosti. Tako vrijednost izvoza robe može biti veća ili manja od vrijednosti uvoza robe. Izvoz kapitala može biti veći ili manji od uvoza kapitala, itd. Platnu bilancu kao cjelinu možemo prikazati na sljedeći način:

$$(X - M) + (PK - OK) + (FP - FO) + (R) = (BP)$$

tekući	kapitalni	financijski	devizne	platna
račun	račun	račun	rezerve	bilanca

gdje je:

X izvoz,

M uvoz,

PK priljev kapitala

OK odljev kapitala,

FP financijski priljev,

FO financijski odljev,

R račun deviznih rezervi. (Grgić, Bilas: 2008: 463-465)

Tablica 1. Debitne i kreditne stavke

Debitne stavke (-)	Kreditne stavke (+)
I Uvoz robe Uvoz usluga	I izvoz robe izvoz usluga
II Odljev dohotka od rada i investicija Jednostrani transferi - odljev	II priljev dohotka od rada i investicija Jednostrani transferi – priljev
III Odljev dugoročnog kapitala u inozemstvo	III priljev dugoročnog kapitala u zemlju
IV Odljev kratkoročnog kapitala u inozemstvo	IV Odljev kratkoročnog kapitala u zemlju
V Povećanje deviznih rezervi	V Smanjenje deviznih rezervi

Izvor: Grgić, M., Bilas, V. (2008): Međunarodna ekonomija, Lares plus, Zagreb.

2.1. Jednakost platne bilance

Budući da svaka međunarodna transakcija automatski rezultira dvama poravnavajućim unosima u platnu bilancu, saldo tekućeg računa, saldo financijskog računa i saldo kapitalnog računa automatski zbrojen danu nulu:

$$\text{Tekući račun} + \text{financijski račun} + \text{kapitalni račun} = 0$$

S obzirom na to da je zbor tekućeg i kapitalnog računa ukupna promjena neto inozemne imovine zemlje (uključujući netržišne transfere imovine preko kapitalnog računa), taj je zbroj nužno jednak razlici između uvoza imovine od stranaca i izvoza imovine strancima, tj. saldu financijskog računa s negativnim podzankom. (Krugman, Obstfeld:2009:294)

2.2. Koncepti platne bilance

U svojim istraživanjima Machlup (1950) razlikuje tri bazična koncepta platne bilance:

- 1) Tržišna bilanca koja prikazuje ravnotežu ponude i potražnje deviza,
- 2) Programirana bilanca koja pokazuje ravnotežu nada i želja,
- 3) Statistička (knjigovodstvena) bilanca koja prikazuje ravnotežu potraživanja i dugovanja.

Tržišna platna bilanca je model dane situacije na deviznom tržištu koju obilježava efektivna potraživanja i ponuda strane devize po danomu deviznom tečaju i alternativno, prema hipotetskim tečajevima. To je *ex ante* koncept za analizu deviznog tržišta, s velikim naglaskom na efekte koje promjene deviznog tečaja mogu imati na iznose valuta koje se efektivno traže i nude. Tržišna bilanca počiva na ponudi i potražnji deviza i ravnoteža na deviznom tržištu je povezana s kretanjima u odnosima s inozemstvom u smislu da je

Vrijednost izvoz + uvoz kapitala + priljev kapitala = vrijednost uvoza robe + izvoz kapitala + transferi u inozemstvo.

Programirana bilanca uključuje plan i očekivanja. To je izvještaj o izvorima i upotrebi stranih fondova, očekivanih i planiranih, tijekom budućeg razdoblja od jedne ili više godina temeljen na nacionalnom kapitalu i potrebi za potrošnjom na temelju stranoga financiranja. To je također *ex ante* koncept za upotrebu u planiranju, predviđanju i pregovaranju čiji glavni naglasak nije na onome što se efektivno potražuje već na onome što se smatra poželjnim u skladu s nekim prihvaćenim standardima.

Statistička (knjigovodstvena) platna bilanca je uknjižba svih transakcija, realnih i financijskih, koje su realizirane u prošlom razdoblju, obično od jedne godine, između rezidenata neke zemlje i rezidenata drugih zemalja. Statistička bilanca je najviše u upotrebi te predstavlja *ex post* koncept jer uzima u obzir sve transakcije s inozemstvom za neko proteklo razdoblje. Može se uzeti kao ukupna bilanca, a za potrebe analize neravnoteža u platnoj bilanci i mogućnosti uklanjanja neravnoteža kao i mogućnosti financiranja rabe se djelomične bilance (podbilance) do kojih se dolazi „presijecanjem“ platne bilance, i to: trgovinska bilanca, bilanca tekućih i kapitalnih transakcija, temeljna bilanca, bilanca likvidnosti te bilanca autonomnih i kompenzirajućih (službenih) transakcija.

Za razliku od autonomnih transakcija u platnoj bilanci, kompenzirajuće transakcije mogu se izjednačiti sa službenim transakcijama kratkoročnim kapitalom koje nastaju kad se autonomna kretanja u određenom razdoblju ne potiru i bilanca autonomnih transakcija nije u ravnoteži. (Grgić, Bilas: 2008: 468-470)

2.3. Neravnoteže, suficit i deficit platne bilance

Platna bilanca kao cjelina je knjigovodstveno uvijek u ravnoteži jer se tekući i kapitalni račun međusobno uravnotežuju; ako jedan iskazuje suficit drugi mora iskazati deficit. Suficit tekućeg računa znači da izvoz robe i usluga, primljeni dohodak od investicija i transferi premašuju uvoz robe i usluga te odljeve dohotka i transfera prema inozemstvu. Deficit tekućeg računa znači da je uvoz robe, usluga te odljev dohotka i transfera veći od izvoza robe, usluga i priljeva transfera. Prema tome, tekući i kapitalni račun pojedinačno ne moraju biti u ravnoteži. Deficit tekućeg računa može se smanjiti (povećanjem priljeva i/ili

smanjivanjem odljeva) ili se mora financirati zaduživanjem (priljevima u kapitalnom računu). Priljev kapitala pak može povećati deficit tekućeg računa. Saldo tekućeg računa (TR) jednak je neto stranim investicijama (I_f): $TR=I_f$.

Implikacije deficita tekućeg računa su sljedeće: zemlja ima negativne neto strane investicije i neto je dužnik prema ostalom svijetu; ima manju štednju nego što investira u zemlji i proizvodi manje robe i usluga nego što troši. (Grgić, Bilas: 2008: 470-472)

2.4. Analiza neravnoteže trgovinske bilance

Stanje trgovinske bilance pokazuje uspjeh zemlje u odnosu s inozemstvom. Saldo trgovine s inozemstvom je razlika vrijednosti izvoza i uvoza, a može se iskazivati deficit (ako je vrijednost uvoza veća od vrijednosti izvoza) ili suficit (ako je izvoz veći od uvoza). Vrijednost izvoza i uvoza ovise o količini i cijeni robe te je moguće promjene vanjskotrgovinskog salda u odnosu prema baznom razdoblju razložiti na komponente tako da se dobije uvid u čimbenike promjene vanjskotrgovinskog salda.

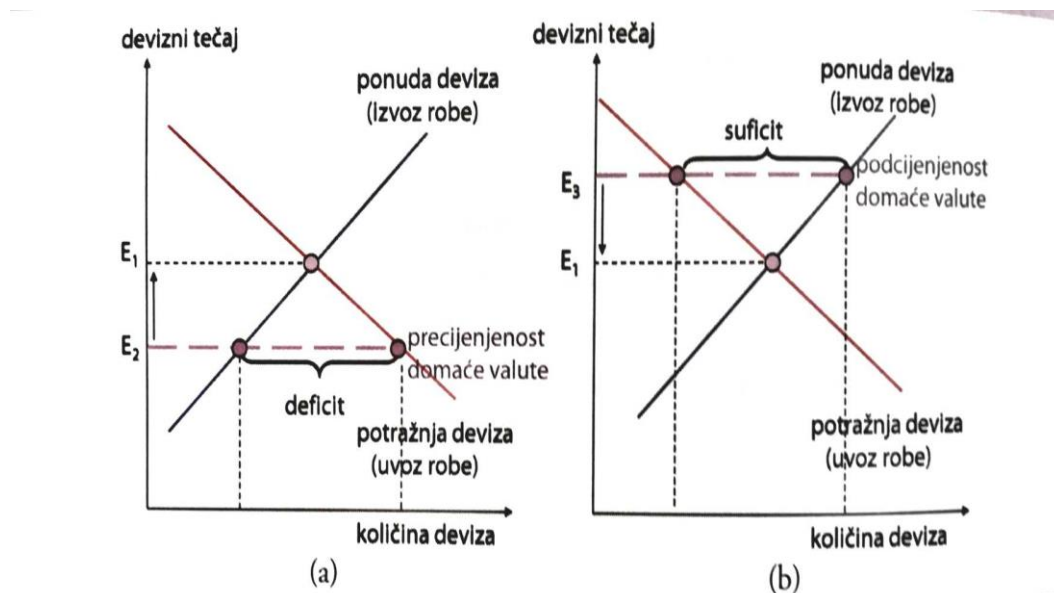
Promjena vanjskotrgovinskog salda može se razložiti na efekte promjene količine izvoza i uvoza (količinski efekt), na efekte promjene izvoznih i uvoznih cijena (cjenovni efekt) i efekt promjene količina i cijena (kombinirani efekt). Količinski efekt pri dekomponiranju prirasta trgovinskog salda dobije se tako da se promjene realnog izvoza i realnog uvoza vrednuju pocijenama iz baznog razdoblja, tj. u obzir se uzimaju samo promjene realnog izvoza i realnog uvoza. Cjenovni efekt se dobije da se realni izvoz i uvoz iz baznog razdoblja množe sa promjenom izvoznih odnosno uvoznih cijena. Kombinirani efekt tj. multiplikativni efekt koji dobije množenjem promjene realnog izvoza i uvoza s promjenom izvoznih i uvoznih cijena. (Grgić, Bilas: 2008: 472)

2.4. Tečaj, cijene i platna bilanca

Ravnotežni tržišni tečaj usko je povezan sa stanjem platne bilance. Ako postoji neravnoteža između uvoza i izvoza (deficit i suficit) to upućuje na neravnotežu između ponude i potražnje deviza i na precijenjenost ili podcijenjenost domaće valute. Ako je uvoz robe veći od izvoza robe (deficit), tada je potražnja za devizama veća od ponude deviza pri tržišnom tečaju E_2 . Da se ukloni deficit i provede prilagođavanje platne bilance potrebna je

deprecijacija tečaja domaće valute od E_2 na E_1 . Na slici 1 prikazano je moguće stanje neravnoteže (suficit) kad je ponuda deviza veća od potražnje i kad je za uravnoteženje potrebno aprecirati domaću valutu od E_3 na E_1 .

Slika 1: Prilagođavanje platne bilance

Izvor: Grgić, M., Bilas, V. (2008): Međunarodna ekonomija, Lares plus, Zagreb.

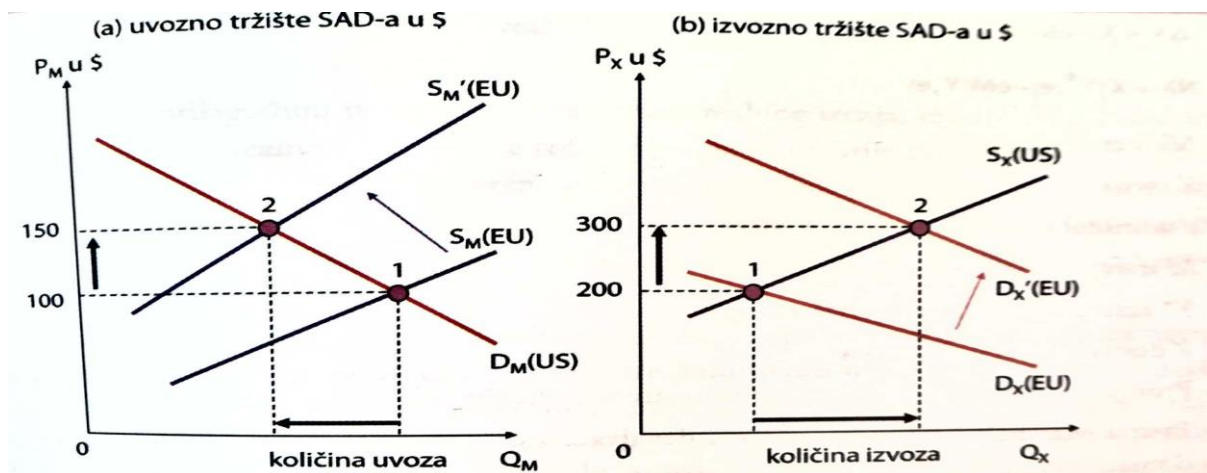
Ako se pođe od pretpostavke da postoji stanje deficita i ispitivanja utjecaja devalvacije valute na tekući račun i mogućnost uklanjanja deficita. Taj utjecaj ovisi o cjenovnoj elastičnosti domaće potražnje za uvozom i inozemne potražnje za izvozom. Što je slabije reagiranje na domaće ili strane potražnje na promjenu cijena, slabije će efekte imati devalvacija na uklanjanje neravnoteže u platnoj bilanci.

Proces uklanjanja deficita tekućeg računa prikazan je na slici. Pretpostavlja se da postoje dvije ekonomije: SAD i EU. Pri početnom tečaju $E = \$/\text{€} = 1.00$, količina potražnje eura veća je od ponude, što upućuje na deficit SAD-a. Ako se pretpostave krivulje potražnje i ponude eura ($D_{\text{€}}$ i $S_{\text{€}}$), 20 % - tna devalvacija ili deprecijacija dolara ($E = \$/\text{€} = 1.20$), potpuno će ukloniti deficit, a ponuda i potražnja eura da bi se izjednačile. Međutim, ako bi američka krivulja potražnje i ponude eura bila $D'_{\text{€}}$ i $S'_{\text{€}}$, devalvacija od 20% smanjila bi deficit, ali ga ne bi uklonila. U ovom slučaju bi devalvacija od 60% potpuno uklonila deficit (od $E = \$/\text{€} = 1.6$). Prema tome, hoće li SAD poduzeti devalvaciju od 20% ili 60 % ovisi o elastičnosti krivulje ponude i potražnje deviza. Što je elastičnost tih krivulja manja, potreban je veći stupanj devalvacije.

Slika pokazuje utjecaj promjene tečaja na domaće cijene. Devalvacija/deprecijacija dolara stimulira domaću proizvodnju uvoznih supstituta i izvozne robe te dovodi do povećanja domaćih cijena. Devalvacija dolara smanjuje cijenu američkog uvoza i izvoza u eurima. Devalvacija dolara povećava dolarsku cijenu američkog uvoza i izvoza te cijenu uvoznih supstituta i tako djeluje inflacijski. Rast cijena robe proizvedene u SAD – u dovodi do preusmjeravanja resursa iz proizvodnje lokalne robe u proizvodnju uvoznih supstituta i izvozne robe.

Nakon devalvacije dolara krivulja ponude EU na američkom uvoznom tržištu $S_M(EU)$ pomiče se ulijevo jer je došlo do pada vrijednosti dolara i smanjila se zarada izraženo u eurima (ekvivalent porezu na robu iz Europe). Pri novoj ravnoteži povećala se uvozna cijena za 50% i smanjila količina uvoza. Na Slici 2. D_X je krivulja potražnje EU za američkim izvozom izraženo u dolarima, a S_X je krivulja američke ponude izvoza u dolarima. Ravnoteža je u točki 1 prije devalvacije. Nakon devalvacije pomiče se desno krivulja potražnje EU za američkim izvozom jer euro vrijedi više izraženo u USD. Stoga dolazi do rasta dolarske cijene i količine izvoza. (Grgić, Bilas: 2008: 473-476)

Slika 2. Utjecaj deprecijacije ili devalvacije dolara na domaće cijene uvoza i izvoza robe

Izvor: Izvor: Grgić, M., Bilas, V. (2008): Međunarodna ekonomija, Lares plus, Zagreb.

2.5. Prilagođavanje platne bilance

Ako je tekući račun platne bilance u deficitu ili suficitu potreban je određeni mehanizam da ga vrati u ravnotežu. Mehanizmi prilagođavanja mogu biti:

- automatski – ekonomski procesi
- diskrecijski - ekonomska politika

ima raznih pristupa prilagođavanju:

- Klasični pristup (1800 – tih i ranih 1900 – tih) – usredotočen za zlatni standard, naglašava ulogu cijena i kamatnih stopa.
- Keynesijanski pristup (1930. i kasnije) – naglašava značajne promjene dohotka za prilagođivanje.
- Monetarni pristup (1960., čikaška škola) – usredotočuju se na ulogu novca za promjene i prilagođavanja. (Grgić, Bilas: 2008: 494)

2.6. Automatsko prilagođavanje

Automatsko prilagođavanje cijena i platne bilance je klasični pristup koji je osobito bio izražen u uvjetima zlatnog standarda. U tim je uvjetima valuta svake zemlje pokrivena zlatom i ima fiksni paritet prema zlatu, a uvoz i izvoz se plaća i naplaćuje u zlatu. Nacionalna ponuda novca (ukupni iznos zlata i zlatom pokrivenih valuta) izravno je vezana za platnu bilancu – postojanje općeg priljeva i odljeva zlata. Suficit platne bilance povećava ponudu novca, deficit će ju smanjivati. Prema klasičnoj kvantitativnoj teoriji novca, povećanje ponude novca uzrokuje smanjenje opće razine cijene.

U deficitnim zemljama, ako se gubi zlato, dolazi do smanjenja ponude novca i pada razina cijena u zemlji. Niže cijene čine njezin izvoz konkretnijim i pada potražnja za uvozom, te se uspostavlja ravnoteža.

U suficitnim zemljama, priljev zlata povećava ponudu novca i podiže razinu cijena u zemlji. Više će cijene destimulirati izvoz i poticati uvoz dok ne bude uklonjen suficit.

Kretanje zlata nije izravno vezano za domaću ponudu novca. Zemlje često nisu u stanju ponude zaposlenosti. Ako je ekonomija u stanju podzaposlenosti, cijene će sporije rasti

nego ponuda novca. Cijene i plaće često nisu u mogućnosti smanjiti se u kratkom roku. Smanjenje ponude novca prije će smanjiti output i zaposlenost nego cijene.

Priljev zlata povećava ponudu novca i uzrokuje pad kratkoročnih kamatnih stopa; odljev zlata dovodi do rasta kamatnih stopa. Investitori iz suficitnih zemalja ulagat će u zlato u inozemstvu gdje se više kamatne stope; deficitne zemlje privlačit će zlato (kapital) iz inozemstva za investiranje u zemlji; uspostavljajući tako ravnotežu. (Grgić, Bilas: 2008: 494)

2.7. Prilagođavanje platne bilance mjerama ekonomske politike

Automatski mehanizmi su bili poželjni dok su vodili osiguravanju pune zaposlenosti. Kad su zemlje iskusile nezaposlenost i pad outputa, automatski mehanizmi su se pokazali kao neodgovarajući i nastaje potreba za državnom intervencijom. Na značaju su dobivale razne mjere ekonomske politike za postizanje ekonomskih ciljeva kao što je vanjska ravnoteža. Vanjska ravnoteža se nastojala uspostaviti vođenjem monetarne, fiskalne i tečajne politike kako bi se postigla održiva platno – bilančna pozicija. To je ključ za financijsko programiranje i za upravljanje krizom u kratkom roku. Unutarnja ravnoteža se uspostavlja vođenjem politike tako da se postigne brzi i održivi razvoj s niskom inflacijom i nezaposlenošću. Ključna je za ekonomski i socijalni napredak. Ekonomsko – politički ciljevi – endogene varijable jesu:

- razina ili rast BNP- a
- razina cijena ili inflacija
- zaposlenost ili nezaposlenost
- platna bilanca
- tečaj (ako je fluktuirajući)
- vanjski dug
-

Ekonomsko - politički instrumenti – egzogene varijable jesu:

- fiskalna politika: državni izdaci i porezi
- monetarna politika: novac, kredit i kamatne stope
- tečajni režim i tečajna politika (fiksni, upravljani i fluktuirajući)
- strukturna politika: liberalizacija, privatizacija, itd.

Alternativne mogućnosti za uklanjanje neravnoteže i postizanje ciljeva

1. Smanjivanje uvoza
 - zaštita politika
 - realna deprecijacija
2. Smanjivanje potrošnje uvozne i izvozne robe:
 - smanjenje državnih izdataka
 - rast poreza
 - restriktivna monetarna politika
3. Preusmjeravanje potrošnje prema domaćoj robi:
 - realna deprecijacija
 - poticanje investiranja u izvozni sektor
 - kontrola kretanja kapitala
4. Smanjivanje kratkoročnih fluktuacija:
 - usporedba deviznih rezervi
 - zaduživanje u inozemstvu
 - promjene kamatne stope
 - održavanje fiksnog tečaja u dužem roku
 - uvozne kontrole. (Grgić, Bilas: 2008: 495-496)

3. PLATNA BILANCA REPUBLIKE HRVATSKE

Platna bilanca Republike Hrvatske sistematičan je prikaz vrijednosti ekonomskih transakcija hrvatskih rezidenata s nerezidentima u određenom razdoblju. Sastavlja se u skladu s metodologijom koju je preporučio Međunarodni monetarni fond (MMF) i prihvatila Europska unija. U tablicama su prikazani podaci za razdoblje od 2000. godine nadalje, u skladu s metodologijom opisanom u 6. izdanju MMF-ova Priručnika za sastavljanje platne bilance (BPM6 priručnik).

Platna bilanca Republike Hrvatske sastavlja se i objavljuje tromjesečnom dinamikom, tri mjeseca nakon isteka izvještajnog tromjesečja. S prvom objavom podaci dobivaju preliminarni status te se očekuje da će s objavom podataka za iduće tromjesečje biti revidirani s obzirom na naknadno pristigle informacije. Također, podaci prethodnih tromjesečja uvijek su podložni revizijama zbog povremenih ispravaka na strani izvora podataka kao i zbog redovnih ažuriranja uzoraka za pojedina statistička istraživanja.

Platna bilanca Republike Hrvatske sustavan je prikaz vrijednosti ekonomskih transakcija hrvatskih rezidenata s inozemstvom u određenom razdoblju. Od 1993. do kraja 2013. platna bilanca sastavljala se u skladu s metodologijom koju je preporučio Međunarodni monetarni fond u 5. izdanju svog priručnika za sastavljanje platne bilance (priručnik BPM5), dok se, počevši s 2014. godinom, platna bilanca sastavlja prema 6. izdanju priručnika (priručnik BPM6). Također, s početkom primjene priručnika BPM6, u skladu s novom metodologijom, rekonstruirane su i povijesne serije podataka platne bilance za godine 2000. – 2013.

Tri su vrste izvora podataka za sastavljanje platne bilance: 1. procjene i statistička istraživanja koje provodi Hrvatska narodna banka, 2. specijalizirana izvješća Hrvatske narodne banke (o ostvarenom platnom prometu s inozemstvom, monetarnoj statistici, statistici vrijednosnih papira i međunarodnim pričuvama) te 3. izvješća državnih institucija (Državnog zavoda za statistiku, Ministarstva financija, Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje, Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje).

Platna bilanca Republike Hrvatske iskazuje se u tri valute: u euru (EUR), američkom dolaru (USD) i kuni (HRK). U sva tri slučaja rabe se isti izvori podataka i primjenjuju se ista načela obuhvata transakcija i kompiliranja pojedinih stavki. Izvorni podaci iskazani su u različitim

valutama, pa je vrijednost transakcija potrebno preračunati iz originalne valute u izvještajnu valutu primjenom tečajeva s tečajnice Hrvatske narodne banke na jedan od sljedećih načina:

- primjenom srednjih tečajeva na dan transakcije
- primjenom prosječnih mjesečnih ili tromjesečnih srednjih tečajeva kad nije poznat datum transakcije
- primjenom tečaja na kraju razdoblja za izračun promjene vrijednosti transakcija između dva razdoblja; iz stanja iskazanih na kraju razdoblja u originalnoj valuti izračunava se vrijednost promjene u originalnoj valuti, koja se primjenom prosječnoga srednjeg tečaja u promatranom razdoblju preračunava u vrijednost promjene u izvještajnoj valuti.

Stavke platne bilance koje se odnose na izvoz i uvoz robe slažu se od podataka Državnog zavoda za statistiku o ostvarenoj robnoj razmjeni Republike Hrvatske s inozemstvom. Pridruživanjem Republike Hrvatske Europskoj uniji 1. srpnja 2013. statistički podaci o robnoj razmjeni Republike Hrvatske s inozemstvom dobivaju se iz dva različita izvora: Intrastat obrasca za statistiku robne razmjene između zemalja članica EU-a (Intrastat) i Jedinствене carinske deklaracije za statistiku robne razmjene sa zemljama nečlanicama EU-a (Extrastat). Ti se podaci u skladu s preporučenom metodologijom prilagođuju za obuhvat i klasifikaciju. Tako se iz podataka DZS-a o robnoj razmjeni treba isključiti uvoz i izvoz koje obavljaju nerezidenti. Također, u skladu s metodologijom, izvoz i uvoz robe iskazuju se u platnoj bilanci prema paritetu fob. Vrijednost izvoza prema tom paritetu već je sadržana u spomenutom izvješću DZS-a, dok se vrijednost uvoza prema paritetu fob do 2007. godine procjenjivala uz pomoć istraživanja Hrvatske narodne banke koje se provodilo na stratificiranom uzorku uvoznika, na osnovi čijih se rezultata procjenjivao udio usluga prijevoza i osiguranja za koji se umanjuje originalna vrijednost uvoza prema paritetu cif iz navedenog izvješća DZS-a. U razdoblju od 1993. do 2001. taj je udio iznosio 7,10% (procijenjen samo na uzorku najvećih i velikih uvoznika), a od 2002. godine on iznosi 3,73%. Hrvatska narodna banka ponovno je provela istovrsnu anketu krajem 2006. (za uvoz u prethodnoj godini). Nova je anketa pokazala da se udio troškova prijevoza i osiguranja nastavio smanjivati te je iznosio 3,03%. Taj se udio počeo primjenjivati od obračuna za prvo tromjesečje 2007. godine. Radi veće pouzdanosti 2011. pristupilo se procjeni koeficijenta cif/fob na temelju raspoloživih podataka DZS-a a o robnom uvozu. Za svaku godinu posebno, počevši od 2008., na temelju robe uvezene na paritetu fob i sličnim paritetima izračunati su udjeli usluga prijevoza i osiguranja. Tako je za 2008. godinu procijenjen koeficijent od 4,1%,

u 2009. godini 4,4%, a u 2010. godini 4,7%. Za svaku iduću godinu podatak se na isti način ponovno procjenjuje. Ovdje treba reći da primjenom priručnika BPM6 popravci robe više nisu dio uvoza i izvoza robe, već postaju dijelom računa usluga. U tom smislu serija podataka od 2000. godine također je rekonstruirana na taj način. Tretman goriva i ostale robe koja čini opskrbu stranih prijevoznih sredstava u Hrvatskoj ili domaćih prijevoznih sredstava u inozemstvu ostaje nepromijenjen, odnosno sadržan je u uvozu i izvozu robe.

Od 1999., na osnovi rezultata Istraživanja o potrošnji inozemnih putnika u Hrvatskoj i domaćih putnika u inozemstvu, stavka izvoza robe dopunjuje se procijenjenom vrijednošću robe prodane stranim putnicima i turistima i iznesene iz Republike Hrvatske, a stavka uvoza robe dopunjuje se procijenjenom vrijednošću robe koju su hrvatski građani osobno uvezli iz susjednih zemalja (troškovi za tzv. šoping). Ovakav tretman također je usklađen s priručnikom BPM6.

Treba isto tako reći da, za razliku od priručnika BPM5, serija podataka počevši od 2000. godine, koja slijedi metodologiju propisanu priručnikom BPM6, obuhvaća samo robu kod koje dolazi do promjene vlasništva između rezidenta i nerezidenta. Drugim riječima, roba koja se uvozi i izvozi s motivom dorade, obrade ili oplemenjivanja nije više predmet robne razmjene u platnoj bilanci. Počevši s 2014. godinom, uvoz i izvoz robe koja je predmet prekograničnog oplemenjivanja HNB prati posebnim statističkim istraživanjem budući da takvu robu, koja nije promijenila vlasništvo, za potrebe platne bilance treba isključiti iz podataka Državnog zavoda za statistiku o ostvarenoj robnoj razmjeni Republike Hrvatske s inozemstvom. Rezultati ovoga statističkog istraživanja uspoređuju se i nadopunjuju podacima Državnog zavoda za statistiku o uvozu i izvozu robe radi oplemenjivanja bez promjene vlasništva. Nadalje, vrijednost robe kod koje nije došlo do promjene vlasništva između rezidenata i nerezidenata (tzv. kvazitransit) također se isključuje iz podataka DZS-a o ostvarenoj robnoj razmjeni RH s inozemstvom. Osim toga, u uvoz i izvoz robe uključuju se transakcije između rezidenata i nerezidenata obavljene na teritoriju RH, pri kojima roba nije prešla državnu granicu.

3.1. Primjena standarda BMP6

BPM6 donosi promjene u tretmanu osobne imovine koju sa sobom nose osobe koje mijenjaju rezidentnost. Takva vrsta prijenosa robe prema BPM6 ne uključuje se više u platnu bilancu vodeći se kriterijem da nad robom nije došlo do promjene vlasništva. Prema BPM5 to se evidentiralo kao uvoz/izvoz robe i kapitalni transfer.

Prema BPM5 preprodaja robe prikazivala se u platnoj bilanci na neto načelu, unutar Ostalih poslovnih usluga. Primjenom priručnika BPM6 prikazuje se na bruto načelu unutar računa robe, kao zasebna stavka. Uključuje vrijednost robe kojom se trguje, a koja ne prelazi carinsku granicu zemlje trgovca, već se kupi, a potom proda negdje u inozemstvu. Tako se kupovina robe prikazuje kao negativan izvoz zemlje u kojoj je trgovac rezident, a prodaja robe kao izvoz s pozitivnim predznakom. Moguće je da neto izvoz robe na ovoj osnovi za neko razdoblje bude negativan. Preprodaja robe iskazuje se po transakcijskim cijenama, a ne po fob vrijednosti, i to samo u zemlji čiji je trgovac rezident. Od 1. siječnja 2011. neto vrijednost, odnosno provizija i druge zarade od preprodaje robe, prikuplja se putem statističkog istraživanja o prihodima i rashodima od razmjene usluga s inozemstvom. Budući da BPM6 preporučuje prikazivanje bruto vrijednosti, anketni upitnik ovog istraživanja prilagođen je počevši s 2014. godinom bruto osnovi.

U BPM6 naglašena je važnost prikazivanja nemonetarnog zlata odvojeno od ostale robe zbog posebne uloge te robe na financijskom tržištu.

Na računu usluga zasebno se vode usluge prijevoza, putovanja – turizma i ostale usluge. Prihodi i rashodi s osnove usluga prijevoza u razdoblju od 1993. do 1998. preuzimani su iz evidencije platnog prometa s inozemstvom. Počevši od 1999. godine, prihodi i rashodi s osnove prijevoza robe i putnika, kao i vrijednost pratećih usluga, koji zajedno čine ukupnu vrijednost tih usluga, sastavljaju se na osnovi rezultata Statističkog istraživanja o uslugama u međunarodnom prijevozu, što ga provodi HNB. Zbog izrazito velike populacije cestovnih prijevoznika prihodi i rashodi s osnove teretnoga cestovnog prijevoza ne preuzimaju se iz tog istraživanja, nego se sastavljaju upotrebom podataka o ostvarenom platnom prometu s inozemstvom. Počevši od siječnja 2011., zbog ukidanja evidencije platnog prometa s inozemstvom, ova stavka sastavlja se na osnovi Istraživanja o transportu DZS-a i procjenama Udruge cestovnih teretnih prijevoznika. Rashodi teretnoga cestovnog prijevoza jednaki su troškovima prijevoza i osiguranja koji se odnose na uvoz robe koji pripada nerezidentima, a

koji se procjenjuje na osnovi svođenja vrijednosti uvoza prema paritetu cif na vrijednost uvoza prema paritetu fob.

Prihodi od usluga pruženih stranim putnicima i turistima, kao i rashodi koje su domaći putnici i turisti imali u inozemstvu, prikazuju se na poziciji Putovanja – turizam. U razdoblju od 1993. do 1998. ta se pozicija procjenjivala upotrebom različitih izvora podataka koji nisu osiguravali potpuni obuhvat u skladu s preporučenom metodologijom, pa je stoga Hrvatska narodna banka od druge polovine 1998. godine počela provoditi Istraživanje o potrošnji inozemnih putnika u Hrvatskoj i domaćih putnika u inozemstvu i koristiti se njegovim rezultatima pri kompilaciji stavki na poziciji Putovanja – turizam. Od početka 1999. rezultati tog istraživanja, koje se zasniva na anketiranju putnika (stratificirani uzorak) na graničnim prijelazima, kombiniraju se s podacima Ministarstva unutarnjih poslova i Državnog zavoda za statistiku o broju stranih i domaćih putnika te s podacima o distribuciji stranih putnika prema državama iz priopćenja o turizmu Državnog zavoda za statistiku kako bi se procijenile odgovarajuće stavke platne bilance. Počevši od prvog tromjesečja 2012., platnobilančni podaci o prihodima od usluga pruženima stranim putnicima i turistima ne izvode se standardnom metodološkom kombinacijom fizičkih pokazatelja i ocijenjene prosječne potrošnje iz Ankete o potrošnji stranih putnika, već se temelje na kombinaciji ocijenjene razine turističke potrošnje u 2011. godini i ekonometrijski izvedenog indikatora koji čini prvu glavnu komponentu skupa varijabla za koje se pretpostavlja da prate dinamiku prihoda od turizma (dolasci i noćenja stranih turista, broj stranih putnika na graničnim prijelazima, ukupna potrošnja turista prema istraživanju HNB-a, broj zaposlenih u djelatnostima pružanja usluga smještaja te pripreme i usluživanja hrane, prihodi hotela i restorana, indeks potrošačkih cijena ugostiteljskih usluga, realni indeks prometa u trgovini na malo, gotov novac izvan banaka, vrijednost transakcija po inozemnim platnim karticama, promet banaka s fizičkim osobama na deviznom tržištu, industrijska proizvodnja EU-28).

Pozicija Ostale usluge sastavlja se upotrebom različitih izvora podataka: osim prihoda i rashoda koji se odnose na usluge osiguranja te komunikacijske i građevinske usluge, koji se od 2001. utvrđuju uz pomoć specijaliziranih statističkih istraživanja HNB-a, vrijednosti svih ostalih usluga preuzimale su se iz statistike ostvarenoga platnog prometa s inozemstvom sve do kraja 2010., kada je ukinuta njegova evidencija prema karakteru transakcija. Počevši od 2011. godine, za procjenu pozicije Ostale usluge, koja uključuje 30 različitih vrsta usluga čija je podjela propisana 6. izdanjem MMF-ova Priručnika za platnu bilancu (engl. Balance of Payments Manual), primjenjuje se jedinstveno statističko istraživanje. To

istraživanje uključuje i komunikacijske usluge, čime se istodobno ukida posebno istraživanje o komunikacijskim uslugama, dok se usluge osiguranja i građevinske usluge i dalje prate zasebnim istraživanjima.

Nakon prelaska na priručnik BPM6 račun usluga obuhvaća i proizvođačke usluge na robi koja je u tuđem vlasništvu čiji najvažniji dio čini oplemenjivanje robe. Osim usluge oplemenjivanja, tu su još i usluge slaganja, etiketiranja, pakiranja i slično, koje obavljaju subjekti koji nisu vlasnici robe. Prema BPM6 u platnu bilancu uključuje se samo neto vrijednost usluge koja uključuje naknadu koja se veže za doradu, a ne i vrijednost doradene robe. Ovakve usluge prate se u sklopu Istraživanja o razmjeni usluga s inozemstvom (US-PB) počevši od 2011. godine, a 2014. uvedeno je posebno statističko istraživanje radi praćenja uvoza i izvoza robe s motivom dorade i oplemenjivanja te pripadajućih usluga koje iz toga proizlaze. Za identificiranje tvrtki koje primaju/pružaju usluge oplemenjivanja rabe se podaci DZS-a o robnom uvozu i izvozu.

Početkom primjene BPM6 usluge popravaka i održavanja robe uključuju se u stavku “Usluge”, odnosno prestaju biti dijelom računa robe. Ovakve usluge od 2011. godine posebno se prate u sklopu Statističkog istraživanja o prihodima i rashodima od razmjene usluga s inozemstvom.

Kod financijskih usluga novost koju donosi priručnik BPM6 jest uključivanje posredno mjerene naknade za uslugu financijskog posredovanja (engl. Financialintermediationservicesindirectlymeasured, FISIM), što znači da se jedan dio dohotka od ulaganja reklasificira iz Primarnog dohotka na Usluge. Radi se o onom dijelu dohotka koji financijske institucije zarađuju iznad tzv. referentne kamatne stope. Referentna kamatna stopa je stopa koja u sebi ne sadržava element pružene usluge klijentima, a kao prikladna primjenjuje se stopa za međubankovno kreditiranje. Kod kredita FISIM je razlika između kamata na kredite i troška sredstava izračunatog na temelju referentne kamatne stope. Kod depozita FISIM je razlika između kamata izračunatih na temelju referentne kamatne stope i kamata koje se plaćaju deponentima. BPM6 u obzir uzima samo FISIM kod financijskih društava i samo na instrumente kredita i depozita u njihovim bilancama (fondovi novčanog tržišta i investicijski fondovi ne proizvode, FISIM). U našem slučaju FISIM je u potpunosti izračunat prema međunarodno propisanoj metodologiji.

Od ostalih promjena koje donosi BPM6 poštanske i kurirske usluge reklasificiraju se iz komunikacijskih usluga u usluge prijevoza (načelo vrednovanja ne mijenja se), a telekomunikacijske usluge postaju dijelom Telekomunikacijskih, računalnih i informacijskih usluga, također bez promjene načela vrednovanja. Isto tako, usluge preprodaje robe (engl. merchanting) uklanjaju se iz ovog dijela te se ovi poslovi na bruto osnovi uključuju u stavku Roba.

Na računu dohotka transakcije se raspoređuju u četiri osnovne skupine. Račun dohotka primjenom priručnika BPM6 promijenio je naziv u Primarni dohodak.

Stavka Naknade zaposlenima sastavlja se na osnovi ostvarenoga platnog prometa s inozemstvom sve do kraja 2010., kada je ukinuta njegova evidencija prema karakteru transakcija. Počevši od 2011., ova pozicija na strani prihoda procjenjuje se modelom koji se zasniva na agregiranim podacima banaka o priljevima fizičkih osoba rezidenata od nerezidenata. Na strani rashoda rabe se postojeća istraživanja o uslugama koja u sebi sadržavaju dio koji se odnosi na naknade zaposlenicima isplaćene nerezidentima te posebno istraživanje o dohocima isplaćenima nerezidentima za institucije koje nisu uključene u uzorak za istraživanje o uslugama.

Dohoci od izravnih ulaganja, portfeljnih ulaganja odnosno ostalih ulaganja prikazuju se odvojeno. Unutar dohotka od izravnih ulaganja, koji se izračunava na osnovi Statističkog istraživanja Hrvatske narodne banke o izravnim i ostalim vlasničkim ulaganjima, posebno se iskazuje podatak o zadržanoj dobiti. Za razliku od podataka o dividendama, podatak o zadržanoj dobiti ne postoji za razdoblje od 1993. do 1996. jer se tada nije posebno iskazivao. Od prvog tromjesečja 2009. statističko praćenje zadržane dobiti usklađeno je s međunarodnim standardima, a svodi se na evidentiranje zadržane dobiti na tromjesečnoj osnovi, u razdoblju u kojemu je dobit ostvarena. Prije toga zadržana dobit bila je evidentirana u mjesecu u kojemu je donesena odluka o raspodjeli dobiti za prethodnu poslovnu godinu te se tako temeljila na dobiti ostvarenoj prethodne godine. Na osnovi statističkih podataka o dužničkim odnosima s inozemstvom, počevši od 1997., dohodak od izravnih ulaganja uključuje i podatke o kamatama za kreditne odnose između vlasnički izravno povezanih rezidenata i nerezidenata. Novost kod priručnika BPM6 jest da razlikuje dohodak od tri tipa izravnih ulaganja. To su:

- ulaganje izravnog investitora u subjekt izravnog ulaganja

- obratno ulaganje (odnosi se na obveze izravnog investitora prema subjektu izravnog ulaganja te na potraživanja subjekta izravnog ulaganja svoga izravnog investitora)
- ulaganja između horizontalno povezanih poduzeća (tokovi dohotka od ulaganja između svih poduzeća koja imaju istoga izravnog investitora).

Pritom treba imati na umu da dividende, povlačenja dohotka kvazidruštava, kamate i sl. mogu biti sadržani u bilo kojem od prethodno navedenih tipova dohotka od ulaganja. Zadržanih zarada nema kod obratnih ulaganja, kao ni kod ulaganja između horizontalno povezanih poduzeća jer nije ispunjen kriterij za 10% vlasništva.

Priručnik BPM6 donosi pojam superdividenda. Superdividende se opisuju kao isplate dioničarima koje nisu rezultat redovitih poslovnih aktivnosti tijekom poslovne godine za koju se isplaćuju redovne dividende. Superdividende se najbliže mogu približiti definiciji isplata dioničarima na teret zadržanih dobiti prethodnih godina. Takve isplate treba evidentirati kao povlačenje vlasničkog ulaganja, a ne u sklopu evidentiranja primarnog dohotka. To načelo kod nas vrijedi već duže vrijeme tako da primjenom priručnika BPM6 nije došlo do promjene statističkog tretmana takvih isplata.

Dohodak od vlasničkih portfeljnih ulaganja sastavlja se na osnovi istog istraživanja, dok se podaci o dohotku od dužničkih portfeljnih ulaganja sastavljaju od 1999. na osnovi evidencije kreditnih odnosa s inozemstvom, koja obuhvaća i evidenciju dohotka koja se odnosi na dužničke vrijednosne papire u vlasništvu nerezidenata. Dohodak od ostalih ulaganja obuhvaća obračun kamata prema evidenciji kreditnih odnosa s inozemstvom. Valja spomenuti da je u 2007. došlo do promjene metodologije u dijelu koji se odnosi na evidenciju dohotka od dužničkih ulaganja, i to tako da je uvedeno evidentiranje dohotka na obračunskom načelu. Znači da se dohodak od dužničkih ulaganja odnosno kamate evidentira u trenutku njihova obračuna, a ne dospjeća odnosno naplate. U tom smislu došlo je i do revizije podataka od 1999. do 2006. godine. Novost u priručniku BPM6 jest iskazivanje dohotka od ulaganja u investicijske fondove – dividende i zadržane zarade, s protustavkom na financijskom računu. Tako se i u ovom dijelu uvodi načelo stečenog dohotka. Takav se dohodak još uvijek ne procjenjuje zbog nedostatka svih potrebnih podataka. Dohodak od vlasničkih vrijednosnih papira prema metodologiji i dalje uključuje samo dividende, dok procjena zadržane dobiti za ovaj dio dohotka nije predviđena.

Prema BPM6 kamate se prikazuju bez FISIM-a, dok se vrijednost FISIM-a prikazuje u sklopu financijskih usluga. Dohodak od pričuva se prema BPM6 prikazuje posebno, a prema BPM5 bio je prikazan unutar dohotka od ostalih ulaganja.

Sekundarni dohodak (prema priručniku BPM5 Tekući transferi) prikazuje se odvojeno za sektor opće države i za ostale sektore.

Evidencija platnog prometa s inozemstvom bila je glavni izvor podataka o tekućim transferima za oba sektora sve do kraja 2010., kada je ukinuta njegova evidencija prema karakteru transakcija. Počevši od 2011. godine, transferi sektora opće države evidentiraju se na osnovi podataka Ministarstva financija i Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje u slučaju mirovina isplaćenih nerezidentima. Osim poreza i trošarina, mirovina te novčanih pomoći i darova, koji su uključeni u tekuće transfere obaju sektora, sektor opće države obuhvaća još i podatke o međudržavnoj suradnji, a ostali sektori sadržavaju i podatke o radničkim doznakama. Počevši od 2011. godine, pozicija radničke doznake i novčane pomoći i darovi ostalih sektora procjenjuje se modelom koji se zasniva na agregiranim podacima banaka o priljevima fizičkih osoba rezidenata iz inozemstva i odljevima fizičkih osoba rezidenata u inozemstvo. Naplate po mirovinama procjenjuju se na osnovi raspoloživih podataka Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje. Također, transferi ostalih sektora dopunjuju se podacima istraživanja o razmjeni usluga s inozemstvom koje sadržava poseban dio za eventualne transfere iz inozemstva ili prema inozemstvu. U tekuće se transfere kod sektora opća država također dodaju podaci o uvozu i izvozu robe bez plaćanja, koje dostavlja Državni zavod za statistiku. U razdoblju od 1993. do 1998. tekući transferi ostalih sektora obuhvaćali su i procjenu neregistriranih deviznih doznaka, koja je činila 15% pozitivne razlike između neklasificiranog priljeva i neklasificiranog odljeva sektora kućanstava. Od 1993. do drugog tromjesečja 1996. Hrvatska narodna banka procjenjivala je i dio odljeva s osnove tekućih transfera. Od 2002. priljevi i odljevi po tekućim transferima ostalih sektora dopunjuju se podacima specijaliziranoga statističkog istraživanja HNB-a o međunarodnim transakcijama povezanim s uslugama osiguranja. Sredstva primljena od fondova EU-a evidentiraju se na tekućem odnosno kapitalnom računu ovisno o prirodi transakcija na temelju podataka Ministarstva financija. Primjena priručnika BPM6 ne donosi sadržajne novosti u ovom dijelu platne bilance. U prezentacijskom smislu radničke doznake ne sastavljaju se kao posebna stavka, već postaju dijelom osobnih transfera zajedno s ostalim osobnim transferima. Kapitalni račun u dijelu koji se odnosi na kapitalne transfere zasnivao se na evidenciji platnog prometa s inozemstvom sve do kraja 2010. Od početka 2011. za sastavljanje računa kapitalnih

transfera rabe se podaci Ministarstva financija i podaci istraživanja o razmjeni usluga s inozemstvom i posebnim transakcijama s inozemstvom. Podaci o eventualnim oprostima dugovanja također su dio kapitalnog računa. Prema priručniku BPM6 rezultati procesa istraživanja i razvoja kao što su patenti i izdavačka prava više se ne smatraju neproizvodnom imovinom, pa se ni njihova kupoprodaja ne prikazuje na kapitalnom računu, već na poziciji usluge istraživanja i razvoja na tekućem računu. Također, prekogranično kretanje imovine i obveza osoba koje mijenjaju rezidentnost ne prikazuje se više kao transfer migranata u sklopu kapitalnih transfera te prestaje uopće biti platnobilančna transakcija. Ako je riječ o financijskoj imovini, ona se evidentira u sklopu ostalih prilagodba.

Inozemna izravna ulaganja obuhvaćaju vlasnička ulaganja, zadržanu dobit i dužničke odnose između vlasnički povezanih rezidenata i nerezidenata. Izravna vlasnička ulaganja jesu ulaganja kojima strani vlasnik stječe najmanje 10% udjela u temeljnom kapitalu trgovačkog društva, bez obzira na to je li riječ o ulaganju rezidenta u inozemstvo ili nerezidenta u hrvatske rezidente. Istraživanje Hrvatske narodne banke o inozemnim izravnim ulaganjima započelo je 1997., kada su poduzeća obuhvaćena istraživanjem dostavila i podatke o izravnim vlasničkim ulaganjima za razdoblje od 1993. do 1996. godine. Za isto razdoblje ne postoje podaci o zadržanoj dobiti i ostalom kapitalu izravnih ulaganja u koji se klasificiraju svi dužnički odnosi između povezanih rezidenata i nerezidenata (osim za bankarski sektor) i koji su postali dostupni tek nakon početka provođenja spomenutog istraživanja. Od 1999. podaci o dužničkim odnosima unutar izravnih ulaganja prikupljaju se na osnovi evidencije dužničkih odnosa s inozemstvom. Od 2007. godine pokrenuto je istraživanje o kupoprodaji nekretnina na teritoriju Republike Hrvatske od strane nerezidenata. Obveznici izvješćivanja jesu javni bilježnici koji u svojem redovitom poslovanju saznaju za takve transakcije. Podaci o kupoprodaji nekretnina od strane hrvatskih rezidenata u inozemstvu prikupljaju se u sklopu sustava platnog prometa s inozemstvom sve do njegova ukidanja krajem 2010. godine. Od 2011. podaci o kupoprodaji nekretnina od strane hrvatskih nerezidenata u inozemstvu prikupljaju se na temelju Prijave o prometu nekretnina u inozemstvu. Te su kupoprodaje također dio izravnih ulaganja.

Kod priručnika BPM6 najvažnija promjena svodi se na način prezentacije – izravna ulaganja više se ne klasificiraju po tzv. smjeru ulaganja (engl. directional principle) na izravna ulaganja u zemlju i inozemstvo s dodatnom podjelom na “Claims” i “Liabilities”, već se prema BPM6 rabi tzv. načelo imovine/obveza (engl. assets/liabilities principle), isto ono koje

se već godinama primjenjuje na ostale funkcionalne kategorije na financijskom računu (portfeljna, ostala ulaganja i financijski derivati).

Nadalje, izravna ulaganja prema BPM6 dodatno se dijele na:

- izravna ulaganja u poduzeće izravnog ulaganja
- ulaganja u izravnog ulagača (obratno ulaganje, engl. reverse investment)
- ulaganja između horizontalno povezanih poduzeća.

Kod tzv. obratnih ulaganja originalni primatelj izravnog ulaganja obavi vlasničko ulaganje u svog ulagatelja, ali koje mora rezultirati vlasničkim udjelom manjim od 10% jer se inače stvara novo izravno ulaganje. Također, uključuje i dužnička ulaganja s obratnim smjerom. Ulaganja između horizontalno povezanih poduzeća jesu vlasnička ulaganja između poduzeća koja su neizravno vlasnički povezana, također do 10% udjela u vlasništvu, ili dužnička ulaganja između takvih poduzeća. Za dio ulaganja između horizontalno povezanih poduzeća treba reći da se ta vrsta ulaganja identificira u sklopu statistike inozemnog duga od 2009. godine. Od 2014. uvedena je mogućnost identificiranja takvih ulaganja i u sklopu Istraživanja o izravnim i ostalim vlasničkim ulaganjima.

Prema BPM6 svi se dužnički odnosi između dva povezana financijska posrednika tretiraju jednako – izvan izravnih ulaganja odnosno unutar ostalih ili portfeljnih ulaganja. Priručnik BPM5 transakcije s obilježjem tzv. stalnog duga (engl. permanent debt) klasificirao je u izravna ulaganja.

BPM6 uvodi pojam kvazidruštva koji se odnosi na poduzeća koja proizvode dobra i usluge u stranom gospodarstvu, ali nemaju uspostavljenu zasebnu pravnu osobnost u tom gospodarstvu. Tipovi su kvazidruštava: podružnice, fiktivne rezidentne institucionalne jedinice, multiteritorijalna poduzeća, zajednička ulaganja, partnerstva i sl. U našem slučaju podružnice se u sklopu izravnih ulaganja posebno prate od 2005. godine. Zbog detektiranih ulaganja naših rezidenata u inozemstvu koja se ne realiziraju preko osnovanog poduzeća ili podružnice, već na temelju ugovora s karakteristikama zajedničkog ulaganja, ovaj se oblik također statistički prati od 2014. godine.

Podaci o portfeljnim vlasničkim ulaganjima prikupljaju se iz istog izvora kao i podaci o izravnim vlasničkim ulaganjima. Portfeljna dužnička ulaganja obuhvaćaju sva ulaganja u kratkoročne i dugoročne dužničke vrijednosne papire koja se ne mogu klasificirati u izravna

ulaganja. U razdoblju od 1997. do 1998. ti su se podaci prikupljali u istraživanju Hrvatske narodne banke o izravnim i portfeljnim ulaganjima, dok se od 1999. godine uzimaju podaci o dužničkim odnosima s inozemstvom i podaci monetarne statistike za ulaganja banaka. Počevši od 2002. godine, ova se pozicija sastavlja i za investicijske fondove, a od 2004. i za mirovinske fondove. Počevši od 2009., za nadopunu ovih pozicija upotrebljava se i statistika o trgovini vlasničkim i dužničkim vrijednosnim papirima koju dostavljaju Središnje klirinško depozitarno društvo, kreditne institucije i investicijska društva koja obavljaju poslove skrbništva nad vrijednosnim papirima. Tim podacima nadopunjuju se portfeljna ulaganja u onim dijelovima koji nisu potpuno pokriveni postojećim istraživanjima. Podaci za godine od 2006. do 2009. također su revidirani. Tako su, počevši od 2006., u platnu bilancu uključeni podaci o dužničkim vrijednosnim papirima domaćih izdavatelja kojima na domaćem tržištu trguju nerezidenti (portfeljna ulaganja, dužnički vrijednosni papiri na strani obveza). Kako je ovdje riječ o dužničkim vrijednosnim papirima domaćih izdavatelja kojima trguju nerezidenti, stanje ovakvog portfelja na određeni dan znači uvećanje inozemnog duga iako su papiri izdani na domaćem tržištu. Treba napomenuti da se ovakvo načelo već primjenjuje kod vrijednosnih papira naših rezidenata izdanih u inozemstvu, gdje se iznos na ovaj način generiranog duga umanjuje za dio koji otkupe rezidenti.

Prema BPM6 vlasnički kapital koji nije u obliku vrijednosnih papira ne uključuje se u portfeljna nego u izravna ili ostala ulaganja, ovisno o tome je li riječ o udjelima većima ili manjima od 10%. Reinvestirana dobit u investicijskom fondu posebno bi se trebala iskazivati u sklopu portfeljnih ulaganja. Neraspodijeljena dobit u investicijskim fondovima tretira se kao obveza prema vlasnicima udjela, a zatim kao reinvestiranje u fond. Stavka reinvestirane dobiti na financijskom računu (engl. *Equity and investment fund shares, Other financial corporations*) odgovara stavci reinvestirane dobiti investicijskog fonda na računu primarnog dohotka. Praćenja ovakve vrste dohotka još uvijek su u pripremi.

Od prvog tromjesečja 2010. u platnu bilancu uključene su transakcije koje proizlaze iz zaključenih ugovora s obilježjima financijskih derivata. Izvještajne institucije jesu poslovne banke i druge financijske institucije, a od četvrtog tromjesečja 2012. izvještajna populacija proširena je i na nefinancijske institucije, koje u ovakve poslove ulaze najčešće radi zaštite od promjene tržišnih uvjeta.

Ostala ulaganja obuhvaćaju sva ostala nespomenuta dužnička ulaganja, osim ulaganja koja čine međunarodne pričuve. Ostala se ulaganja klasificiraju prema instrumentima, ročnosti i sektorima.

Osim toga, u sklopu ostalih ulaganja priručnik BPM6 donosi poziciju Ostala vlasnička ulaganja, koja podrazumijeva vlasnička ulaganja koja ne zadovoljavaju kriterije za izravno, portfeljno ulaganje ili međunarodne pričuve. Ostala vlasnička ulaganja nikad nisu u obliku vrijednosnih papira, pa ih po tome razlikujemo od portfeljnih ulaganja. Budući da sudjelovanje u kapitalu međunarodnih organizacija nije u obliku vrijednosnih papira, klasificira se kao ostala vlasnička ulaganja. U većini slučajeva kapital u kvazidruštvima, npr. u podružnicama ili fiktivnim jedinicama za vlasništvo nekretnina i prirodnih resursa, uključen je u izravna ulaganja, ali ako je udio u vlasništvu manji od 10%, onda je uključen u kategoriju ostalih vlasničkih ulaganja.

Pozicija Valuta i depoziti pokazuje potraživanja rezidenata od inozemstva za stranu efektivu i depozite koji se nalaze u stranim bankama, kao i obveze hrvatskih banaka za depozite u vlasništvu nerezidenata. Izvor podataka za sektore opće države i drugih monetarnih financijskih institucija jest monetarna statistika, iz koje se na osnovi podataka o stanjima i valutnoj strukturi inozemne aktive i pasive procjenjuju transakcije iz kojih je uklonjen utjecaj tečaja. U razdoblju od 1993. do 1998. podaci o potraživanjima ostalih sektora na ovoj poziciji kompilirali su se na osnovi procjene Hrvatske narodne banke koja se zasnivala na dijelu neto deviznog priljeva stanovništva koji nije klasificiran u tekuće transfere. Od 1999. godine ova pozicija sadržava samo podatke prema tromjesečnim podacima Banke za međunarodne namire, a podaci za četvrto tromjesečje 2001. i prva dva tromjesečja 2002. odnose se i na učinak promjene valuta država članica EMU-a u euro. Podaci za četvrto tromjesečje 2008. upotpunjeni su procjenom povlačenja valute i depozita iz financijskog sustava prouzročenih strahom od učinka svjetske financijske krize.

Kreditni koje su rezidenti odobrili nerezidentima, odnosno inozemni krediti kojima se koriste rezidenti, a odobrili su ih nerezidenti, a koji se ne mogu svrstati u izravna ulaganja ili u trgovinske kredite, svrstani su prema institucionalnim sektorima i ročnosti u odgovarajuće pozicije ostalih ulaganja. Izvor je podataka tih pozicija evidencija Hrvatske narodne banke o kreditnim odnosima s inozemstvom.

Trgovinski krediti u razdoblju od 1996. do 2002. obuhvaćaju procjenu Hrvatske narodne banke za avansna plaćanja i odgode plaćanja koja je napravljena na osnovi uzorka najvećih i velikih uvoznika i izvoznika. Podaci o avansima procjenjuju se od 1996., a podaci o kratkoročnim odgodama plaćanja (najprije do 90 dana, zatim do 150 dana, a danas od 8 dana do 1 godine) prikupljaju se od 1999. godine. Od 2003. to je istraživanje zamijenjeno novim istraživanjem, a podatke za njega obvezna su dostavljati izabrana poduzeća bez obzira na svoju veličinu (stratificirani uzorak). Podaci o odgodama plaćanja s originalnim dospelom dužim od godine dana preuzimaju se iz evidencije Hrvatske narodne banke o kreditnim odnosima s inozemstvom.

Pozicija Ostala ulaganja – Ostala potraživanja i obveze obuhvaća ostala potraživanja i obveze koje nisu uključene u trgovačke kredite i ostale financijske instrumente, među ostalim uključuje prijevremeno plaćane premije i neisplaćene štete za neživotno osiguranje, potraživanja iz osiguranja po policama životnog osiguranja i mirovinskim shemama te provizije po standardiziranim garancijama (engl. provision for callsunderstandardizedguarantees). Ova pozicija sastavlja se na temelju podataka koje dostavljaju osiguravajuća društva i uključuje promjene matematičke pričuve osiguranja života.

Novost u BPM6 jest tretman SDR-a. Alokacija SDR-a zemljama članicama MMF-a prikazuje se kao nastanak obveze primatelja u ostalim ulaganjima (pozicija SDR) s odgovarajućim unosom stavke SDR na poziciji pričuva. Ostala stjecanja i otpuštanja SDR-a prikazuju se kao transakcije pričuvama.

Sektorska podjela portfeljnih i ostalih ulaganja podrazumijeva sektorsku klasifikaciju rezidenata prema priručnicima ESA 2010 i SNA 2008 te je u potpunosti usklađena sa sektorskom klasifikacijom bruto inozemnog duga prema domaćim sektorima odnosno međunarodnom investicijskom pozicijom. Sektor opće države obuhvaća sektore središnje države, fondova socijalne sigurnosti i lokalne države. Sektor središnje banke obuhvaća Hrvatsku narodnu banku. Sektor drugih monetarnih financijskih institucija obuhvaća kreditne institucije i novčane fondove. Ostali domaći sektori obuhvaćaju sve financijske institucije i posrednike osim središnje banke i drugih monetarnih financijskih institucija (uključujući Hrvatsku banku za obnovu i razvitak), privatna i javna nefinancijska društva, neprofitne institucije i kućanstva, uključujući obrtnike.

3.2. Platna bilanca – svodna tablica

Tablica H1: Platna bilanca – svodna tablica^{1) 2) 3)}

u milijunima EUR

	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017. ⁵⁾
A. TEKUĆE TRANSAKCIJE (1 + 6)	-50,3	414,5	857,9	2.019,0	1.208,7	1.903,8
1. Roba, usluge i primarni dohodak (2 + 5)	-1.265,9	-722,1	-38,3	742,2	-160,3	65,0
1.1. Prihodi	19.281,6	19.632,0	20.495,4	22.412,8	23.981,8	26.622,2
1.2. Rashodi	20.547,5	20.354,2	20.533,7	21.670,6	24.142,2	26.557,2
2. Roba i usluge (3 + 4)	194,0	168,9	825,2	1.031,3	1.340,7	1.143,8
2.1. Prihodi	18.318,5	18.767,6	19.676,9	21.473,0	22.778,2	25.080,6
2.2. Rashodi	18.124,6	18.598,7	18.851,7	20.441,7	21.437,5	23.936,9
3. Roba	-6.296,1	-6.587,1	-6.512,2	-6.974,5	-7.341,6	-8.158,6
3.1. Prihodi	8.672,9	8.924,0	9.439,5	10.193,5	10.510,6	11.673,5
3.2. Rashodi	14.969,0	15.511,1	15.951,7	17.167,9	17.852,3	19.832,2
4. Usluge	6.490,0	6.756,0	7.337,4	8.005,8	8.682,4	9.302,4
4.1. Prihodi	9.645,6	9.843,6	10.237,4	11.279,5	12.267,6	13.407,1
4.2. Rashodi	3.155,5	3.087,6	2.900,0	3.273,8	3.585,2	4.104,7
5. Primarni dohodak	-1.459,9	-891,0	-863,5	-289,1	-1.501,1	-1.078,8
5.1. Prihodi	963,0	864,4	818,4	939,8	1.203,6	1.541,6
5.2. Rashodi	2.422,9	1.755,5	1.681,9	1.229,0	2.704,7	2.620,3
6. Sekundarni dohodak	1.215,6	1.136,6	896,2	1.276,8	1.369,1	1.838,7
6.1. Prihodi	1.804,9	1.916,5	1.927,4	2.284,3	2.437,7	2.917,0
6.2. Rashodi	589,2	779,9	1.031,2	1.007,5	1.068,6	1.078,2
B. KAPITALNE TRANSAKCIJE	47,0	63,5	165,6	320,6	597,5	236,8
C. FINANCIJSKE TRANSAKCIJE	-440,2	-447,7	407,1	1.893,9	1.320,0	1.667,4
1. Izravna ulaganja	-1.241,6	-847,9	-689,5	-233,6	-1.892,9	-1.296,2
1.1. Imovina	-86,7	-110,8	1.608,0	-43,8	-176,7	545,5
1.2. Obveze	1.154,9	737,1	2.297,5	189,8	1.716,1	1.841,6
2. Portfeljna ulaganja	-1.746,0	-1.926,5	717,9	-115,2	1.300,2	303,4
2.1. Imovina	311,2	-94,2	404,7	184,3	-183,2	157,7
2.2. Obveze	2.057,3	1.832,3	-313,2	299,5	-1.483,4	-145,7
3. Financijske izvedenice	-36,8	41,0	35,8	-15,7	-81,7	-317,1
4. Ostala ulaganja	2.538,4	441,7	872,8	1.513,1	2.259,2	384,1
4.1. Imovina	-605,4	-152,4	923,3	-140,2	246,7	-1,4
4.2. Obveze	-3.143,8	-594,1	50,5	-1.653,3	-2.012,5	-385,5
5. Međunarodne pričuve	45,8	1.844,1	-529,9	745,3	-264,7	2.593,1
D. NETO POGREŠKE I PROPUSTI	-436,9	-925,6	-616,4	-445,7	-486,2	-473,2

Izvor: Hrvatska narodna banka, Bilten, 242, st.78

Podaci iz Platne bilance – svodne tablice pokazuju kako se stavka tekućih transakcija povećavala kroz promatrano razdoblje od 2012. do 2017. godine. Tekuće transakcije čine šest komponenti, a to su: roba, usluge i primarni dohodak, roba i usluge, roba, usluge, primarni dohodak i sekundarni dohodak. Kada su u pitanju kapitalne transakcije platne bilance također je ostvaren rast istih kroz promatrano razdoblje. Financijske transakcije koje čine izravna ulaganja, portfeljna ulaganja, financijske izvedenice, ostala ulaganja i međunarodne pričuve tokom promatranog razdoblja ostvaruju konstantni rast.

3.3 Platna bilanca – robe i usluge

Tablica H2: Platna bilanca – robe i usluge¹⁾
u milijunima EUR

	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017. ³⁾
Roba	-6.296,1	-6.587,1	-6.512,2	-6.974,5	-7.341,6	-8.158,6
1. Prihodi	8.672,9	8.924,0	9.439,5	10.193,5	10.510,6	11.673,5
1.1. Izvoz (fob) u vanjskotrgovinskoj statistici	9.448,9	9.482,9	10.262,9	11.434,0	12.270,7	13.949,7
1.2. Prilagodbe za obuhvat	-968,1	-677,7	-946,6	-1.350,0	-1.825,0	-2.321,9
1.3. Neto izvoz u poslovima preprodaje robe	12,4	12,2	17,4	15,6	19,1	12,3
1.4. Nemonetarno zlato	179,7	106,6	105,8	93,8	45,8	33,4
2. Rashodi	14.969,0	15.511,1	15.951,7	17.167,9	17.852,3	19.832,2
2.1. Uvoz (cif) u vanjskotrgovinskoj statistici	16.213,7	16.527,0	17.105,6	18.476,4	19.704,5	21.793,5
2.2. Prilagodbe za obuhvat	-512,4	-270,3	-543,9	-643,3	-1.143,6	-1.189,0
2.3. Prilagodbe za klasifikaciju	-733,0	-746,5	-633,8	-671,6	-716,0	-786,4
2.4. Nemonetarno zlato	0,7	0,9	23,8	6,5	7,4	14,1
Usluge	6.490,0	6.756,0	7.337,4	8.005,8	8.682,4	9.302,4
1. Usluge oplemenjivanja robe u vlasništvu drugih	192,4	188,3	229,9	251,3	264,4	239,8
1.1. Prihodi	271,7	220,4	251,3	277,0	300,9	283,7
1.2. Rashodi	79,4	32,2	21,3	25,6	36,6	43,9
2. Prijevoz	267,6	251,0	434,6	442,0	489,4	469,5
2.1. Prihodi	966,6	934,4	999,1	1.018,2	1.077,5	1.144,0
2.2. Rashodi	699,0	683,5	564,5	576,2	588,1	674,5
3. Putovanja – turizam	6.136,7	6.523,0	6.767,6	7.280,2	7.781,5	8.291,0
3.1. Prihodi	6.858,7	7.202,8	7.402,3	7.962,0	8.635,0	9.492,9
3.1.1. Poslovni razlozi	233,2	225,5	194,0	219,4	198,4	267,4
3.1.2. Osobni razlozi	6.625,5	6.977,4	7.208,2	7.742,6	8.436,6	9.225,5
3.2. Rashodi	722,0	679,8	634,6	681,8	853,5	1.201,9
3.2.1. Poslovni razlozi	224,6	211,6	180,4	202,2	279,1	377,3
3.2.2. Osobni razlozi	497,4	468,2	454,2	479,6	574,5	824,6
4. Ostale usluge	-106,6	-206,2	-94,8	32,2	147,1	302,1
4.1. Prihodi	1.548,6	1.485,9	1.584,8	2.022,4	2.254,1	2.486,5
4.2. Rashodi	1.655,1	1.692,1	1.679,6	1.990,2	2.107,0	2.184,4
od čega: FISIM	-133,2	-201,1	-143,0	-162,2	-239,9	-193,8
Prihodi	-4,1	-4,3	8,9	7,6	6,2	7,1
Rashodi	129,1	196,9	151,9	169,7	246,1	200,9

Izvor: Hrvatska narodna banka, Bilten, 242, st.79

U Platnoj bilanci – robe i usluge, kroz promatrano vremensko razdoblje od 2012. do 2017. godine stavka robe koju čine prihodi i rashodi bilježi konstantan pad kroz isto promatrano razdoblje. Međutim stavka usluge bilježi svoj kontinuirani rast čemu pridonose njezine sastavne komponente koje se sastoje od usluga oplemenjivanja robe u vlasništvu drugih, prijevoza, putovanja – turizam, rashoda i ostalih usluga.

Stavke platne bilance koje se odnose na izvoz i uvoz robe slažu se od podataka Državnog zavoda za statistiku o ostvarenoj robnoj razmjeni Republike Hrvatske s inozemstvom. Pridruživanjem Republike Hrvatske Europskoj uniji 1. srpnja 2013. statistički podaci o robnoj razmjeni Republike Hrvatske s inozemstvom dobivaju se iz dva različita izvora: Intrastat obrasca za statistiku robne razmjene između zemalja članica EU-a (Intrastat) i

Jedinstvene carinske deklaracije za statistiku robne razmjene sa zemljama nečlanicama EU-a (Extrastat). Ti se podaci u skladu s preporučenom metodologijom prilagođuju za obuhvat i klasifikaciju. U skladu s metodologijom, izvoz i uvoz robe iskazuju se u platnoj bilanci prema paritetu fob. Vrijednost izvoza prema tom paritetu već je sadržana u spomenutom izvješću DZS-a, dok se vrijednost uvoza prema paritetu fob do 2007. godine procjenjivala uz pomoć istraživanja Hrvatske narodne banke koje se provodilo na stratificiranom uzorku uvoznika, na osnovi čijih se rezultata procjenjivao udio usluga prijevoza i osiguranja za koji se umanjuje originalna vrijednost uvoza prema paritetu cif iz navedenog izvješća DZS-a. (Hrvatska narodna banka, 2018: 79)

3.4. Platna bilanca – primarni i sekundarni dohodak

Tablica H3: Platna bilanca – primarni i sekundarni dohodak¹⁾
u milijunima EUR

	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017. ³⁾
Primarni dohodak	-1.459,9	-891,0	-863,5	-289,1	-1.501,1	-1.078,8
1. Naknade zaposlenima	711,4	713,7	716,9	899,1	985,1	1.108,0
1.1. Prihodi	750,0	758,7	750,1	928,5	1.003,6	1.128,8
1.2. Rashodi	38,6	45,1	33,2	29,3	18,5	20,8
2. Dohodak od izravnih ulaganja	-1.008,8	-587,9	-459,2	-46,4	-1.525,2	-1.420,5
2.1. Prihodi	-22,0	-113,3	-155,0	-202,6	-16,5	219,7
2.1.1. Dividende i povlačenja dobiti iz kvazi-korporacija	29,0	26,5	27,7	31,7	50,1	75,6
2.1.2. Zadržana dobit	-70,8	-163,5	-212,0	-263,3	-89,2	128,3
2.1.3. Dohodak od dužničkih odnosa (kamate)	19,8	23,7	29,3	29,0	22,6	15,8
2.2. Rashodi	986,8	474,6	304,2	-156,2	1.508,7	1.640,2
2.2.1. Dividende i povlačenja dobiti iz kvazi-korporacija	542,1	598,0	327,9	462,0	259,6	588,6
2.2.2. Zadržana dobit	255,3	-297,5	-187,8	-792,3	1.102,8	877,3
2.2.3. Dohodak od dužničkih odnosa (kamate)	189,4	174,1	164,1	174,2	146,4	174,3
3. Dohodak od portfeljnih ulaganja	-495,4	-611,2	-691,3	-770,8	-742,7	-648,3
3.1. Prihodi	35,7	43,0	46,3	53,3	67,1	62,2
3.2. Rashodi	531,0	654,3	737,6	824,1	809,8	710,5
4. Dohodak od ostalih ulaganja	-816,1	-537,9	-564,5	-495,7	-334,8	-218,1
4.1. Prihodi	50,4	43,6	42,4	36,0	32,8	30,7
4.2. Rashodi	866,5	581,5	606,9	531,8	367,6	248,8
5. Dohodak od međunarodnih pričuva	148,9	132,4	134,6	124,7	116,6	100,1

5.1. Prihodi	148,9	132,4	134,6	124,7	116,6	100,1
5.2. Rashodi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sekundarni dohodak	1.215,6	1.136,6	896,2	1.276,8	1.369,1	1.838,7
1. Opća država	-99,9	-265,6	-552,3	-507,5	-475,1	-301,5
1.1. Prihodi	211,5	254,0	183,5	168,5	250,7	414,5
1.2. Rashodi	311,4	519,6	735,8	676,0	725,8	715,9
2. Ostali sektori	1.315,5	1.402,2	1.448,5	1.784,3	1.844,2	2.140,2
2.1. Prihodi	1.593,4	1.662,5	1.743,9	2.115,9	2.186,9	2.502,5
2.2. Rashodi	277,8	260,3	295,4	331,5	342,8	362,3

Izvor: Hrvatska narodna banka, Bilten, 242, st.80

U Platnoj bilanci – primarni i sekundarni dohodak promatrane su stavke primarni i sekundarni dohodak kroz razdoblje od 2012. do 2017. godine. Tako je stavka primarni dohodak bilježila oscilacije u ostvarenjima. Prvotno je zabilježen lagani pad minusa primarnog dohotka do 2015. godine, da bi u 2016. i 2017. ponovno bilježilo rast minusa. Osnovne komponente primarnog dohotka su naknade zaposlenima, dohodak od izravnih ulaganja, dohodak od portfeljnih ulaganja, dohodak od ostalih ulaganja i dohodak od međunarodnih pričuva.

Sekundarni dohodak u promatranom vremenskom periodu bilježi svoj kontinuirani rast zahvaljujući rastu njegove komponente ostali sektori.

3.5. Platna bilanca – izravna i portfeljna ulaganja

Tablica H4: Platna bilanca – izravna i portfeljna ulaganja^{1) 2) 3)}
u milijunima EUR

	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017. ⁵⁾
Izravna ulaganja	-1.241,6	-847,9	-689,5	-233,6	-1.892,9	-1.296,2
1. Imovina	-86,7	-110,8	1.608,0	-43,8	-176,7	545,5
1.1. Vlasnička ulaganja	106,1	62,4	1.564,2	381,4	-76,7	295,5
1.1.1. U poduzeće izravnog ulaganja	105,6	56,0	1.564,5	379,0	116,0	296,2
1.1.2. U izravnog ulagača (obrnuto ulaganje)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.1.3. Između horizontalno povezanih poduzeća	0,5	6,4	-0,4	2,4	-192,7	-0,7
1.2. Zadržana dobit	-70,8	-163,5	-212,0	-263,3	-89,2	128,3
1.3. Dužnički instrumenti	-122,0	-9,7	255,8	-162,0	-10,8	121,7
1.3.1. U poduzeće izravnog ulaganja	-115,5	-40,3	157,3	76,4	21,1	59,4
1.3.2. U izravnog ulagača (obrnuto ulaganje)	-6,5	30,5	33,2	-31,4	50,6	-14,3
1.3.3. Između horizontalno povezanih poduzeća	0,0	0,0	65,3	-207,0	-82,4	76,6
2. Obveze	1.154,9	737,1	2.297,5	189,8	1.716,1	1.841,6
2.1. Vlasnička ulaganja	789,6	659,5	2.228,6	1.961,4	621,4	393,1
2.1.1. U poduzeće izravnog ulaganja	784,6	659,5	2.228,5	1.957,5	621,4	393,1

2.1.2. U izravnog ulagača (obrnuto ulaganje)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.1.3. Između horizontalno povezanih poduzeća	5,0	0,0	0,0	3,9	0,0	0,0
2.2. Zadržana dobit	255,3	-297,5	-187,8	-792,3	1.102,8	877,3
2.3. Dužnički instrumenti	110,0	375,1	256,8	-979,2	-8,0	571,2
2.3.1. U poduzeće izravnog ulaganja	-216,7	113,6	102,5	-10,5	62,3	615,7
2.3.2. U izravnog ulagača (obrnuto ulaganje)	-13,5	-14,9	95,7	-19,9	77,7	-11,4
2.3.3. Između horizontalno povezanih poduzeća	340,2	276,4	58,5	-948,9	-148,0	-33,1
Portfeljna ulaganja	-1.746,0	-1.926,5	717,9	-115,2	1.300,2	303,4
1. Imovina	311,2	-94,2	404,7	184,3	-183,2	157,7
1.1. Ulaganja u dionice i vlasničke udjele	123,2	15,0	105,4	251,9	-201,0	54,8
1.1.1. Opća država	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.1.2. Druge monetarne financijske institucije	0,3	-5,4	-2,0	1,5	-66,8	2,6
1.1.3. Ostali sektori	122,9	20,4	107,5	250,4	-134,2	52,2
1.2. Ulaganja u dužničke vrijednosne papire	188,1	-109,2	299,3	-67,6	17,7	102,9
1.2.1. Dugoročna	293,0	-198,0	578,8	49,3	38,6	75,6
1.2.1.1. Opća država	0,7	0,0	0,0	-1,2	0,0	0,0
1.2.1.2. Druge monetarne financijske institucije	267,8	-260,6	458,0	26,2	-31,7	-81,5
1.2.1.3. Ostali sektori	24,4	62,5	120,9	24,3	70,4	157,1
1.2.2. Kratkoročna	-104,9	88,8	-279,5	-117,0	-20,9	27,3
1.2.2.1. Opća država	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.2.2.2. Druge monetarne financijske institucije	-22,3	82,7	-278,9	-110,9	-151,3	3,5
1.2.2.3. Ostali sektori	-82,6	6,2	-0,6	-6,1	130,4	23,8
2. Obveze	2.057,3	1.832,3	-313,2	299,5	-1.483,4	-145,7
2.1. Ulaganja u dionice i vlasničke udjele	-115,5	-41,3	-27,4	9,2	14,6	32,6
2.1.1. Druge monetarne financijske institucije	-2,5	1,4	2,7	0,6	2,3	-2,6
2.1.2. Ostali sektori	-113,0	-42,7	-30,2	8,6	12,3	35,3
2.2. Ulaganja u dužničke vrijednosne papire	2.172,8	1.873,6	-285,8	290,3	-1.498,0	-178,3
2.2.1. Dugoročna	2.213,6	1.921,6	-324,1	322,1	-1.500,0	-201,9
2.2.1.1. Opća država	967,3	1.949,2	137,8	295,1	-1.337,2	203,8
2.2.1.2. Druge monetarne financijske institucije	7,0	-5,2	-1,3	-0,5	12,5	-4,0
2.2.1.3. Ostali sektori	1.239,2	-22,4	-460,6	27,6	-175,3	-401,7
2.2.2. Kratkoročna	-40,7	-48,0	38,4	-31,8	1,9	23,6
2.2.2.1. Opća država	-40,7	-47,8	13,9	-75,3	-5,9	18,3
2.2.2.2. Druge monetarne financijske institucije	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.2.2.3. Ostali sektori	0,0	-0,1	24,5	43,5	7,9	5,3

Izvor: Hrvatska narodna banka, Bilten, 242, st.81

Izravna vlasnička ulaganja jesu ulaganja kojima strani vlasnik stječe najmanje 10% udjela u temeljnom kapitalu trgovačkog društva, bez obzira na to je li riječ o ulaganju rezidenta u inozemstvo ili nerezidenta u hrvatske rezidente. Istraživanje Hrvatske narodne banke o inozemnim izravnim ulaganjima započelo je 1997., kada su poduzeća obuhvaćena istraživanjem dostavila i podatke o izravnim vlasničkim ulaganjima za razdoblje od 1993. do 1996. godine. Za isto razdoblje ne postoje podaci o zadržanoj dobiti i ostalom kapitalu izravnih ulaganja u koji se klasificiraju svi dužnički odnosi između povezanih rezidenata i nerezidenata (osim za bankarski sektor) i koji su postali dostupni tek nakon početka provođenja spomenutog istraživanja. Od 1999. podaci o dužničkim odnosima unutar izravnih

ulaganja prikupljaju se na osnovi evidencije dužničkih odnosa s inozemstvom. Od 2007. godine pokrenuto je istraživanje o kupoprodaji nekretnina na teritoriju Republike Hrvatske od strane nerezidenata. Obveznici izvješćivanja jesu javni bilježnici koji u svojem redovitom poslovanju saznaju za takve transakcije. Podaci o kupoprodaji nekretnina od strane hrvatskih rezidenata u inozemstvu prikupljaju se sklopu sustava platnog prometa s inozemstvom sve do njegova ukidanja krajem 2010. godine. Od 2011. podaci o kupoprodaji nekretnina od strane hrvatskih nerezidenata u inozemstvu prikupljaju se na temelju Prijave o prometu nekretnina u inozemstvu. Te su kupoprodaje također dio izravnih ulaganja. Kod priručnika BPM6 najvažnija promjena svodi se na način prezentacije – izravna ulaganja više se ne klasificiraju po tzv. smjeru ulaganja (engl. directional principle) na izravna ulaganja u zemlju i inozemstvo s dodatnom podjelom na “Claims” i “Liabilities”, već se prema BPM6 rabi tzv. načelo imovine/obveza (engl. assets/liabilities principle), isto ono koje se već godinama primjenjuje na ostale funkcionalne kategorije na financijskom računu (portfeljna, ostala ulaganja i financijski derivati). Nadalje, izravna ulaganja prema BPM6 dodatno se dijele:

- na izravna ulaganja u poduzeće izravnog ulaganja
- na ulaganja u izravnog ulagača (obratno ulaganje, engl. reverse investment)
- na ulaganja između horizontalno povezanih poduzeća.

Kod tzv. obratnih ulaganja originalni primatelj izravnog ulaganja obavi vlasničko ulaganje u svog ulagatelja, ali koje mora rezultirati vlasničkim udjelom manjim od 10% jer se inače stvara novo izravno ulaganje. Također, uključuje i dužnička ulaganja s obratnim smjerom. Ulaganja između horizontalno povezanih poduzeća jesu vlasnička ulaganja između poduzeća koja su neizravno vlasnički povezana, također do 10% udjela u vlasništvu, ili dužnička ulaganja između takvih poduzeća. Za dio ulaganja između horizontalno povezanih poduzeća treba reći da se ta vrsta ulaganja identificira u sklopu statistike inozemnog duga od 2009. godine. Od 2014. uvedena je mogućnost identificiranja takvih ulaganja i u sklopu Istraživanja o izravnim i ostalim vlasničkim ulaganjima. (Hrvatska narodna banka, 2018: 86)

3.6. Platna bilanca – ostala ulaganja

Tablica H5: Platna bilanca – ostala ulaganja^{1) 2)}
u milijunima EUR

	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017. ⁴⁾
Ostala ulaganja, neto	2.538,4	441,7	872,8	1.513,1	2.259,2	384,1
1. Imovina	-605,4	-152,4	923,3	-140,2	246,7	-1,4
1.1. Ostala vlasnička ulaganja	0,9	29,2	26,9	26,9	53,4	52,0
1.2. Valuta i depoziti	-336,5	-334,2	963,1	-468,5	-667,7	-81,5
1.2.1. Opća država	2,1	2,5	122,2	-69,3	-46,2	-31,4
1.2.2. Druge monetarne financijske institucije	-421,0	-129,0	542,4	10,8	-660,8	-142,2
1.2.3. Ostali sektori	82,3	-207,6	298,4	-410,0	39,4	92,1
1.3. Krediti	66,8	84,4	30,9	220,1	433,8	-164,2
1.3.1. Opća država	0,0	0,0	-3,4	15,7	0,2	15,8
1.3.1.1. Dugoročni krediti	0,0	0,0	-3,4	15,7	0,2	15,8
1.3.1.2. Kratkoročni krediti	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.3.2. Druge monetarne financijske institucije	36,8	2,9	44,0	204,7	426,6	-265,6
1.3.2.1. Dugoročni krediti	-52,9	57,2	-39,1	21,7	-35,5	51,0
1.3.2.2. Kratkoročni krediti	89,7	-54,3	83,1	183,0	462,1	-316,5
1.3.3. Ostali sektori	29,9	81,6	-9,7	-0,3	7,0	85,6
1.3.3.1. Dugoročni krediti	9,9	71,4	-3,4	0,9	5,6	54,8
1.3.3.2. Kratkoročni krediti	20,1	10,2	-6,3	-1,3	1,3	30,7
1.4. Trgovinski krediti	-352,3	67,3	-93,2	78,4	-71,8	-418,9
1.4.1. Opća država	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.4.1.1. Dugoročni krediti	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.4.1.2. Kratkoročni krediti	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.4.2. Ostali sektori	-352,3	67,3	-93,2	78,4	-71,8	-418,9
1.4.2.1. Dugoročni krediti	-0,2	-2,6	-3,0	8,6	5,4	5,2
1.4.2.2. Kratkoročni krediti	-352,1	69,8	-90,2	69,8	-77,1	-424,1
1.5. Ostala imovina	15,8	0,9	-4,4	2,9	499,0	611,3
1.5.1. Središnja banka	0,0	2,4	0,0	0,0	483,4	575,4
1.5.2. Druge monetarne financijske institucije	15,8	-1,5	-4,4	2,9	15,6	35,9
2. Obveze	-3.143,8	-594,1	50,5	-1.653,3	-2.012,5	-385,5
2.1. Ostala vlasnička ulaganja	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.2. Valuta i depoziti	-1.973,8	1,7	-460,7	-865,6	-954,5	-656,3
2.2.1. Središnja banka	0,0	83,8	-0,7	-34,8	29,1	-3,3
2.2.2. Opća država	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.2.3. Druge monetarne financijske institucije	-1.973,8	-82,1	-460,0	-830,8	-983,7	-653,1
2.2.4. Ostali sektori	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.3. Krediti	-1.396,0	-784,4	174,1	-663,3	-1.494,8	250,3
2.3.1. Središnja banka	0,0	0,0	0,0	1.215,3	-303,5	706,2
2.3.1.1. Dugoročni krediti	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.3.1.1.1. Povučena kreditna sredstva	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.3.1.1.2. Otplate	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.3.1.2. Kratkoročni krediti	0,0	0,0	0,0	1.215,3	-303,5	706,2
2.3.2. Opća država	95,5	285,4	260,6	-419,6	46,4	-24,7
2.3.2.1. Dugoročni krediti	100,1	86,3	460,5	-419,5	46,4	-89,7
2.3.2.1.1. Povučena kreditna sredstva	707,6	831,2	1.362,3	471,2	993,5	854,3
2.3.2.1.2. Otplate	607,5	744,9	901,8	890,6	947,1	944,1
2.3.2.2. Kratkoročni krediti	-4,6	199,1	-199,8	-0,2	0,0	65,0

2.3.3. Druge monetarne financijske institucije	-291,6	-522,9	-585,2	-1.399,2	-626,9	-104,5
2.3.3.1. Dugoročni krediti	-282,6	-568,8	-436,9	-1.041,4	-586,2	-176,7
2.3.3.1.1. Povučena kreditna sredstva	729,1	408,4	709,1	647,7	267,7	148,3
2.3.3.1.2. Otplate	1.011,7	977,2	1.146,0	1.689,1	853,9	325,0
2.3.3.2. Kratkoročni krediti	-9,0	46,0	-148,3	-357,8	-40,7	72,2
2.3.4. Ostali sektori	-1.199,8	-547,0	498,7	-59,8	-611,0	-326,7
2.3.4.1. Dugoročni krediti	-1.718,1	-605,5	152,0	-165,3	-715,7	-483,1
2.3.4.1.1. Povučena kreditna sredstva	3.244,6	4.231,6	4.549,7	3.842,1	3.921,7	3.191,9
2.3.4.1.2. Otplate	4.962,7	4.837,1	4.397,7	4.007,4	4.637,5	3.675,0
2.3.4.2. Kratkoročni krediti	518,2	58,6	346,7	105,5	104,8	156,4
2.4. Trgovinski krediti	337,3	155,1	14,0	80,7	487,6	358,5
2.4.1. Opća država	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.4.1.1. Dugoročni krediti	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.4.1.2. Kratkoročni krediti	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.4.2. Ostali sektori	337,3	155,1	14,0	80,7	487,6	358,5
2.4.2.1. Dugoročni krediti	-34,9	-7,7	-11,4	40,9	172,1	13,1
2.4.2.2. Kratkoročni krediti	372,3	162,9	25,4	39,8	315,5	345,4
2.5. Ostale obveze	-111,4	33,6	323,0	-205,0	-50,7	-338,0
2.6. Specijalna prava vučenja	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Izvor: Hrvatska narodna banka, Bilten, 242, st.83

Ostala ulaganja obuhvaćaju sva ostala nespomenuta dužnička ulaganja, osim ulaganja koja čine međunarodne pričuve. Ostala se ulaganja klasificiraju prema instrumentima, ročnosti i sektorima. Osim toga, u sklopu ostalih ulaganja priručnik BPM6 donosi poziciju Ostala vlasnička ulaganja, koja podrazumijeva vlasnička ulaganja koja ne zadovoljavaju kriterije za izravno, portfeljno ulaganje ili međunarodne pričuve. Ostala vlasnička ulaganja nikad nisu u obliku vrijednosnih papira pa ih po tome razlikujemo od portfeljnih ulaganja. Budući da sudjelovanje u kapitalu međunarodnih organizacija nije u obliku vrijednosnih papira, klasificira se kao ostala vlasnička ulaganja. U većini slučajeva kapital u kvazidruštvima, npr. u podružnicama ili fiktivnim jedinicama za vlasništvo nekretnina i prirodnih resursa, uključen je u izravna ulaganja, ali ako je udio u vlasništvu manji od 10%, onda je uključen u kategoriju ostalih vlasničkih ulaganja. Pozicija Valuta i depoziti pokazuje potraživanja rezidenata od inozemstva za stranu efektivu i depozite koji se nalaze u stranim bankama, kao i obveze hrvatskih banaka za depozite u vlasništvu nerezidenata. Izvor podataka za sektore opće države i drugih monetarnih financijskih institucija jest monetarna statistika, iz koje se na osnovi podataka o stanjima i valutnoj strukturi inozemne aktive i pasive procjenjuju transakcije iz kojih je uklonjen utjecaj tečaja.

U razdoblju od 1993. do 1998. podaci o potraživanjima ostalih sektora na ovoj poziciji kompilirali su se na osnovi procjene Hrvatske narodne banke koja se zasnivala na dijelu neto deviznog priljeva stanovništva koji nije klasificiran u tekuće transfere. Od 1999. godine ova

pozicija sadržava samo podatke prema tromjesečnim podacima Banke za međunarodne namire, a podaci za četvrto tromjesečje 2001. i prva dva tromjesečja 2002. odnose se i na učinak promjene valuta država članica EMU-a u euro. Podaci za četvrto tromjesečje 2008. upotpunjeni su procjenom povlačenja valute i depozita iz financijskog sustava prouzročenih strahom od učinka svjetske financijske krize. Krediti koje su rezidenti odobrili nerezidentima, odnosno inozemni krediti kojima se koriste rezidenti, a odobrili su ih nerezidenti, a koji se ne mogu svrstati u izravna ulaganja ili u trgovinske kredite, svrstani su prema institucionalnim sektorima i ročnosti u odgovarajuće pozicije ostalih ulaganja. Izvor je podataka tih pozicija evidencija Hrvatske narodne banke o kreditnim odnosima s inozemstvom. (Hrvatska narodna banka, 2018: 89)

4. ZAKLJUČAK

Platna bilanca statističko je izvješće o ekonomskim transakcijama kako rezidenata tako i nerezidenata jedne zemlje.

Dvostruko knjiženje primjenjuje se u platnoj bilanci, i sve su transakcije kreditne ili debitne. Kreditne transakcije rezultiraju priljevom plaćanje iz inozemstva: priljev po osnovi robnog izvoza (prijevoz robe i putnika, špedicija, turističke usluge i dr.) dohodak primljen od investiranja u inozemstvu, pokloni primljeni od stranih rezidenata, pomoć primljena od stranih valuta. Debitne transakcije dovode do plaćanja prema inozemstvu na osnovu: plaćanja za usluge, uvoza robe, dohotka povećanog na lokalne investicije stranaca, poklona stranim rezidentima, pomoći koju država šalje u inozemstvo.

Sastav platne bilance je tekući račun (usluge, robe, dohodak i tekući transferi) i kapitalni i financijski račun (izravne i portfolio investicije, ostale investicije i rezerve). Tri osnovna koncepta platne bilance su: tržišna bilanca pomoću koje se prikazuje ravnoteža ponude i potražnje deviza, programirana bilanca pomoću koje se prikazuje ravnoteža nada i želja, statistička (knjigovodstvena) bilanca pomoću koje se prikazuje ravnoteža potraživanja i dugovanja. Platna bilanca kao cjelina je knjigovodstveno uvijek u ravnoteži jer se tekući i kapitalni račun međusobno uravnotežuju: ako jedan iskazuje suficit drugi mora iskazati deficit.

Uspjeh zemlje u odnosu s inozemstvom pokazuje stanje trgovinske bilance. Saldo trgovine s inozemstvom je razlika vrijednosti izvoza i uvoza, a može se iskazivati deficit (ako je vrijednost uvoza veća od vrijednosti izvoza) ili suficit (ako je izvoz veći od uvoza). Sa stanjem platne bilance usko je povezan ravnotežni tržišni tečaj. Ako postoji neravnoteža između uvoza i izvoza (deficit i suficit) to upućuje na neravnotežu između ponude i potražnje deviza i na precijenjenost ili podcijenjenost domaće valute.

Platna bilanca Republike Hrvatske je sistematičan prikaz vrijednosti ekonomskih transakcija hrvatskih rezidenata s nerezidentima u određenom razdoblju i sastavlja se u skladu s metodologijom koju je preporučio Međunarodni monetarni fond. Ista se sastavlja i objavljuje tromjesečnom dinamikom, tri mjeseca nakon isteka izvještajnog tromjesečja. S

prvom objavom podaci dobivaju preliminarni status te se očekuje da će s objavom podataka za iduće tromjesečje biti revidirani s obzirom na naknadno pristigle informacije.

Tri su vrste izvora podataka za sastavljanje platne bilance: kao prvo: procjene i statistička istraživanja koje provodi Hrvatska narodna banka, kao drugo: specijalizirana izvješća Hrvatske narodne banke (o ostvarenom platnom prometu s inozemstvom, monetarnoj statistici, statistici vrijednosnih papira i međunarodnim pričuvama) te kao treće izvješća državnih institucija (Državnog zavoda za statistiku, Ministarstva financija, Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje, Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje). Platna bilanca Republike Hrvatske iskazuje se u tri valute: u euru (EUR), američkom dolaru (USD) i kuni (HRK).

Standard BPM6 donosi promjene u tretmanu osobne imovine koju sa sobom nose osobe koje mijenjaju rezidentnost. Takva vrsta prijenosa robe prema istom ne uključuje se više u platnu bilancu vodeći se kriterijem da nad robom nije došlo do promjene vlasništva. Prihodi od usluga pruženih stranim putnicima i turistima, kao i rashodi koje su domaći putnici i turisti imali u inozemstvu, prikazuju se na poziciji Putovanja – turizam. Kod financijskih usluga novost koju donosi priručnik BPM6 jest uključivanje posredno mjerene naknade za uslugu financijskog posredovanja što znači da se jedan dio dohotka od ulaganja reklasificira iz Primarnog dohotka na Usluge.

Mario Župan

LITERATURA

1. Grgić, M., Bilas, V. (2008): Međunarodna ekonomija, Lares plus, Zagreb
2. Jurčić, Lj., Jošić, H., Jošić, M., (2017), Priručnik iz međunarodne ekonomije, Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet
3. Krugman, P.R., Obstfeld M., (2009), Međunarodna ekonomija, Teorija i ekonomska politika, MATE d.o.o., Zagreb
4. Machlup, F. (1950): Three Concepts of the Balance of Payments and the So-Called Dollar Shortage, The Economic Journal

Članci:

1. Hrvatska narodna banka, (2018), Bilten 242, Zagreb

Internet:

1. www.hnb.hr